

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu
– Republika Kazachstán**

Modina Alyona

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Alyona Modina

Podnikání a administrativa

Název práce

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Republika Kazachstán

Název anglicky

Unemployment in the countries of the former Soviet Union – Republic of Kazakhstan

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat nezaměstnanost v Republice Kazachstán. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost. Dalším dílčím cílem je porovnání protikrizových opatření přijatých ve vybrané zemi a postup řešení problémů pracovního zařazení.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistického úřadu vybrané země. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Republika Kazachstán, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, pracovní síla, vývoj nezaměstnanosti, druhy nezaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti.

Doporučené zdroje informací

- BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.
- BROŽOVÁ, D. VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE. Kapitoly z ekonomie trhů práce. Praha: Oeconomica, 2012. ISBN 978-80-245-1880-0.
- JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta, 1999. ISBN 80-7079-635-9.
- MAREŠ, P. SIROVÁTKA, T. Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2003. ISBN 80-210-3048-8.
- POŠTA, V. MACÁKOVÁ, L. PAVELKA, T. Strukturální míra nezaměstnanosti v ČR. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-296-3.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci " Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Republika Kazachstán " jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2022

Modina Alyona

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D. za odborné vedení, poskytnuté rady a připomínky při zpracování celé bakalářské práce.

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Republika Kazachstán

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje pojmu nezaměstnanost a politika nezaměstnanosti. Zaměřuje se konkrétně na zemi Kazachstán a vývoj nezaměstnanosti právě v rámci daného státu. V teoretické části jsou objasněny pojmy spojené s trhem práce a politikou zaměstnanosti. Blíže je zde popsán i vývoj nezaměstnanost v Kazachstánu především po rozpadu SSSR. V praktické části se již práce věnuje více problému nezaměstnanosti během covidové pandemie. Zároveň je uveden odhad, jak se bude situace dále vyvíjet a jak nezaměstnanost co nejlépe korigovat. Další kapitola praktické části rozebírá aktivní i pasivní nástroje politiky zaměstnanosti v Kazachstánu. V závěru jsou poté shrnuty poznatky a navržena nová politika zaměstnanost, která bude co nejefektivnější v dané situaci. Okrajově se samozřejmě návrh týká i podpory podnikání, která je po covidové pandemii potřebná a pro zemi závislou na investicích rozhodně nezbytná.

Klíčová slova: Republika Kazachstán, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, pracovní síla, vývoj nezaměstnanosti, druhy nezaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti.

Unemployment in the countries of the former Soviet Union - Republic of Kazakhstan

Abstract

This bachelor thesis deals with the concept of unemployment and unemployment policy. It focuses specifically on the country of Kazakhstan and the development of unemployment within the country. The theoretical part clarifies the concepts associated with the labor market and employment policy. The development of unemployment in Kazakhstan, especially after the collapse of the USSR, is described in more detail here. In the practical part, the work deals more with the problem of unemployment during the covid pandemic. At the same time, an estimate of how the situation will develop and how to control unemployment as best as possible is given. The next chapter of the practical part analyzes the active and passive instruments of employment policy in Kazakhstan. In the end, the findings are summarized and a new employment policy, which will be as effective as possible in the given situation, is proposed. Of course, the proposal also considers business support, which is necessary after a covid pandemic and definitely necessary for a country dependent on investment.

Keywords: Republic of Kazakhstan, unemployment, unemployment rate, labour market, labour force, development of unemployment, types of unemployment, causes and consequences of unemployment

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce.....	12
2.2 Metodika.....	12
3 Nezaměstnanost	14
3.1 Trh práce.....	14
3.2 Definice pojmů.....	15
3.3 Druhy nezaměstnanosti	16
3.4 Nezaměstnanost v souvislosti s vývojem makroekonomických ukazatelů	19
3.5 Nezaměstnanost ve světě	21
3.6 Pandemie Covid	23
4 Vývoj ekonomiky Kazachstánu do roku 2019	24
4.1 Kazachstán v době SSSR.....	25
4.2 Změny hospodářství po rozpadu SSSR.....	26
4.3 Vývoj makroekonomických ukazatelů 1991–2019.....	28
4.4 Nezaměstnanost	31
4.4.1 Nezaměstnanost v době SSSR.....	31
4.4.2 Vývoj nezaměstnanosti po roce 1991.....	32
4.4.3 Možné příčiny rozdílného vývoje nezaměstnanosti.....	33
5 Nezaměstnanost v KZ v letech 2020 a 2021	35
5.1 Nezaměstnanost před pandemií Covid	35
5.1.1 Ekonomická situace v KZ	35
5.1.2 Nezaměstnanost v KZ	37
5.1.3 Možné příčiny nezaměstnanosti v KZ.....	38
5.2 Nezaměstnanost během pandemie Covid	39
5.2.1 Ekonomická situace v KZ	39
5.2.2 Nezaměstnanost v KZ	41
5.2.3 Možné příčiny nezaměstnanosti v KZ během Covid pandemie	42
5.3 Státní politika zaměstnanosti	43
5.3.1 Organizační struktura státní program pro rozvoj produktivního zaměstnávání 44	
5.3.2 Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti	46
5.3.3 Nástroje pasivní politiky zaměstnanosti.....	48
6 Návrh na změnu politiky zaměstnanosti v návaznosti na pandemii Covid	49
6.1 Nedostatky v politice zaměstnanosti	49
6.2 Navrhované změny.....	50

Závěr	52
7 Seznam použitých zdrojů	54
8 Seznam obrázků, tabulek, grafů	58
8.1 Seznam obrázků	58
8.2 Seznam tabulek	58
8.3 Seznam grafů	58

1 Úvod

Zaměstnanost je zapojení ekonomicky aktivních osob do procesu práce a tímto způsobem uspokojují své potřeby, tedy vydělávají si peníze na živobytí vlastní i své rodiny. Nezaměstnanost je naopak situace, kdy dochází k nerovnováze na trhu práce. Existují tedy lidé, kteří mohou a chtějí se aktivně zapojit do pracovního procesu, avšak není jim to umožněno. Na trhu není dostatek pracovních míst.

Avšak za běžné situace pracovní trh funguje při tzv. přirozené míře nezaměstnanosti. To znamená, že vždy musí být nějaký minimální počet nezaměstnaných, aby se ekonomika daného státu či celku nepřehřívala.

Zaměstnaní také během svého života mění práci, což je nazýváno přirozený pohyb pracovních sil. K tomu dochází v závislosti na osobnosti zaměstnaného, ale i v závislosti na aktuálním vývoji hospodářství, sezónnosti, trendech ve světě, technologiích atd.

Trh práce je velmi úzce spojen s celkovým vývojem hospodářství dané země. Důležitá je struktura hospodářství, geografické výhody a nevýhody země, demografický vývoj obyvatelstva (především vzdělání, zdravotní stav, věk), ale i celkově ekonomický vývoj. Čím více lidé pracují, tím více utrácejí a tím více se musí vyprodukovat, čímž vznikají nová pracovní místa.

Trh práce tedy reaguje na různé změny v ekonomice. Velkou změnou v posledních letech je jistě pandemie Covid. Země, které mají určitou politiku zaměstnanosti byly nuceny je upravit dle aktuální situace. Nezaměstnanost totiž představuje pro stát závažný ekonomický a sociální problém.

V první kapitole se autorka věnuje teoretickému úvodu. Jsou zde vysvětleny definice pojmů, vyjmenovány druhy nezaměstnanosti a také provázanost zaměstnanosti a dalších makroekonomických ukazatelů. Následně bude nastíněna situace na různých trzích práce v rámci celého světa, což bude sloužit k možnému porovnání a zařazení KZ do světového žebříčku. Poslední kapitola bude velmi stručně seznamovat čtenáře s pandemií Covid, jelikož cílem práce je hlavně navrhnout změny, které jsou nutné přijmout v souvislosti s pandemií.

V další kapitole se již autorka věnuje konkrétně vybrané zemi, a to v době SSSR a po jeho rozpadu. Zkoumá zde nejen zaměstnanost, ale také celkový vývoj hospodářství. Následně je analyzována souvislost makroekonomického vývoje a vývoje zaměstnanosti, tedy jak se navzájem ovlivňují hospodářství a jeho vývoj a zaměstnanost.

Třetí kapitola se zaměřuje na dění před pandemií, tedy vývoj nezaměstnanosti od roku cca 2016 a následně i během pandemie. Opět je nezaměstnanost a její příčiny analyzována v

rámci ostatních makroekonomických ukazatelů. V závěru kapitoly se autorka věnuje státní politice zaměstnanosti v KZ. Popíše organizační strukturu a aktivní i pasivní nástroje této politiky.

V poslední kapitole identifikuje autorka nedostatky státní politiky zaměstnanosti a sama navrhne změny v rámci této politiky.

Téma této práce bylo zvoleno na základě aktuálnosti tohoto tématu. Po pandemii Covid došlo a stále dochází k velkým změnám v ekonomice a samozřejmě i na pracovním trhu. Některé obory sílí, jiné zanikají. Dochází tím pádem ke strukturální i cyklické nezaměstnanosti. Republika Kazachstán byla zvolena kvůli původu autorky, jejichž rodnou zemí KZ je. V rámci jejího osobního zájmu může poté ona, ale hlavně i ostatní studenti ze zemí bývalého Sovětského vztahu rozhodnout, zda zůstat v ČR či jiné západní zemi, nebo se vrátit do rodných oblastí.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat nezaměstnanost v Republice Kazachstán. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost. Dalším dílčím cílem je porovnání protikrizových opatření přijatých ve vybrané zemi a postup řešení problémů pracovního zařazení.

2.2 Metodika

Teoretická východiska řešené problematiky jsou zpracována na základě literární rešerše. Využita metoda studia odborné literatury. Aktuální informace jsou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Všechna odborná literatura a použité internetové zdroje jsou odcitované na konci bakalářské práce. Vzhledem k zaměření práce jsou informace získávány nejen z českých materiálů, ale podstatná část je čerpána ze zahraničních zdrojů, především Kazašských zdrojů.

Vlastní práce, konkrétně praktická část, je zpracovaná na základě statistických údajů. Základní metodou využitou v této práci je analýza všech statistických údajů. Při hodnocení vývoje situace na trhu práce v letech 1991–2021 lze hovořit o komparativní analýze prostorové i časové, která umožnila srovnávání různých územních jednotek a období. K lepší představě a vizualizaci byly údaje zpracovány pomocí grafů. Na základě grafů a využití komparativních metod byla zhodnocena situace na trhu práce v různých obdobích.

V bakalářské práci byly použity určité specifické ukazatele, jejichž výpočet či konstrukci je zde možno uvést. S použitím indexu růstu (poklesu) byly posouzeny změny v míře nezaměstnanost, ve výši HDP a dalších makroekonomických ukazatelů. Indexy růstu byly počítány následovně:

$$I_N = \frac{N_{U,t_2}}{N_{U,t_1}} \times 100 (\%)$$

a následně byly zaznamenány do tabulek nebo grafů a komentovány autorem. Ve vzorci I_N představuje index růstu (poklesu) daného ukazatele N (míra nezaměstnanosti, HDP, mzdy) v území U v roce t_2 ve srovnání s rokem t_1 v procentech. Hodnota I_N vyšší než 100 %, resp.

větší než 1 značí zlepšení HDP ve studovaném území a zvýšení měř nezaměstnanosti za dané časovém období a naopak.

Na základě získaných dat a informací a po jejich vyhodnocení byly výsledky šetření interpretovány, a to zejména ve vazbě k stanovenému cíli práce a interpretaci doporučení v závěru práce.

3 Nezaměstnanost

3.1 Trh práce

Trh práce je stejně jako ostatní trhy místo setkání nabídky a poptávky. Mění se zde však role těchto dvou stran naopak od trhu zboží a služeb. Spotřebitelé neboli zaměstnanci, zde vystupují jako nabídka a nabízí své zkušenosti a služby. Nabízí vlastně svůj volný čas výměnou za plat či mzdu. Na straně poptávky poté vystupují firmy, které hledají zaměstnance. Firmy potřebují lidský kapitál, aby mohli vylepšovat výrobu a aby měl kdo výrobu kontrolovat, i když probíhá strojově. (Brčák, 2014, s. 120)

Veškerá ekonomická literatura včetně publikací pana Brčáka (2014, s. 10) míní, že cílem nabídky je prodat svůj produkt (v tomto případě své služby) za co nejvíce peněz. Na straně poptávky je poté nejlepší nakoupit za co nejméně. Tímto střetem vzniká rovnovážná cena na trhu, která vyrovnává trh. Cena však nezávisí pouze na nabídce a poptávce. Ovlivňuje ji několik dalších faktorů. Jedná se například o vliv vlády a zákonů, odborů, cen jiných výrobních faktorů.

Jak připomíná Brožová (2012, s. 20) trh práce je regulován také zákony. Zaměstnanci i zaměstnavatelé mají určitá práva a povinnosti. Tato práva a povinnosti jsou uvedena v zákoníku práce či v jiném legislativním dokumentu. Dále si každá firma může sama vypracovat vnitřní stanovy a normy. S těmi jsou zaměstnanci povinně seznámeni při nástupu do práce a musí je respektovat. Stát udává například minimální plat, povinné odvody daní z příjmu a poplatky na pojištění.

V některých oborech či firmách vznikají tzv. odbory. Ty Švec (2020, s.32) popisuje jako sdružení zaměstnanců, kteří se snaží kontrolovat, zda jsou dodržována všechna práva zaměstnanců. Také vymýšlejí nová práva, která by mohla být zavedena. Pod jejich záštitou jsou organizovány protesty a stávky. Velmi často se snaží o navyšování platu, snížení daní či jiné zaměstnanecké výhody.

Posledním, nezávislým faktorem je změna cen jiných výrobních faktorů. Jedná se o přirozený vývoj trhu. Pokud musí firma vynaložit více finančních prostředků na jeden výrobní faktor, musí redukovat finance jinde. Dochází tedy ke snižování platů. To je však složité a velmi často v krátké době nemožné, jelikož existují smlouvy, které nelze rychle změnit. Proto častěji dochází k odchodu zaměstnanců a propouštění. (Brčák, 2014, s. 140)

Principem trhu práce je dle Jírové (1999, s. 24) tedy svobodné rozhodnutí nabízejícího, tedy zaměstnance, obětovat svůj volný čas výměnou za proplacené pracovní povinnosti.

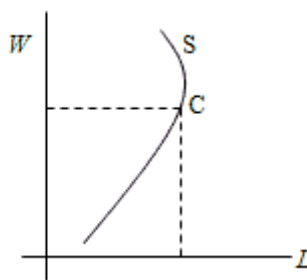
Kupující, neboli zaměstnavatel, se může zase nezávisle a dobrovolně rozhodnout, zda za nabízené služby zaplatí.

Existují i další možnosti, jako například soukromé podnikání OSVČ. Jedná se o osoby, které se nezapojují většinou do trhu práce, alespoň tedy nikdy ne jako nabídky. Někdy mohou i OSVČ poptávat zaměstnance, pokud se jejich podnikání rozšíří. Své služby a produkty však následně nabízí už na trhu služeb a zboží.

3.2 Definice pojmů

Brčák (2020, s. 132) definuje nezaměstnanost jedním z problémů trhu práce. Trh práce je jako ostatní ekonomické trhy místo, kde se střetává nabídka a poptávka. Na rozdíl od trhu zboží a služeb, zde vystupují jako poptávka firmy a na straně nabídky nacházíme pracovníky, neboli spotřebitele z trhu zboží a služeb. Nabídka práce je poté ovlivněna substitučním a důchodovým efektem. Důchodový efekt převládá na začátku, kdy pracující preferuje zpoplatněnou práci před volným časem. Čím více roste důchod (mzda za práci), tím více hodin je jedinec ochotný pracovat. Avšak při určitém počtu odpracovaných hodin již jedinec má dostatečný důchod a začne preferovat volný čas před prací a mzdou. Zde pak převládá substituční efekt. Proto je nabídka práce specificky zatočená zpět doleva.

Obrázek 1. Nabídka práce

Zdroj: Trh práce. Miras,2022

Mzda, neboli mzdová sazba, je v případě dokonale konkurenčního trhu práce určována jak nakupujícími (firmy) tak prodávajícími (zaměstnanci). V realitě však je trh práce spíše nedokonalý, jelikož je ovlivňován jevy jako je mzdová strnulost, tržními vlivy, inflací či například kolektivními smlouvami, které mohou omezovat firmy. Do trhu zasahují i odborové svazy, které mají za cíl hájit práva zaměstnanců. (Macáková a kol., 2010, s. 103)

Abychom správně definovali pojem nezaměstnanost, musíme znát pojem ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Dle Jírové (1999, s. 102) je tato skupina také někdy pojmenována

pracovní síla a jedná se o celkový počet osob, které jsou schopné aktivně vykonávat zaměstnání. Tyto lidé se o práci ucházejí či ji soustavně vykonávají. Mezi pracovní sílu tedy nezapočítáváme děti, studenty, seniory a další výjimky, jako například invalidní důchodce.

Jírová také odlišuje dvě skupiny ekonomicky aktivního obyvatelstva, které se tedy dělí na dvě podskupiny, zaměstnané a nezaměstnané. Zaměstnaní samozřejmě vykonávají své zaměstnání. Nezaměstnaní ho aktivně hledají.

I přesto, že mnoho lidí považuje nezaměstnanost za ekonomický ukazatel, který by měl být co nejnižší to půjde, Pošta (2015, s. 69) zdůrazňuje, že tomu tak není. V ekonomice fungující na svém potenciálním produktu se setkáváme s tzv. přirozenou nezaměstnaností, což je nejnižší dlouhodobě udržitelná míra nezaměstnanosti při potenciální produktu.

Dle ILO je nezaměstnanost tedy stav, kdy se trh práce nachází v nerovnováze, a to takové, že poptávka po pracovních místech je větší než nabídka pracovních pozic. Tedy firmy poptávají méně zaměstnanců, než se o práci uchází.

Definice nezaměstnaného dle ILO poté zní, že se jedná o osobu která:

- je starší patnácti let,
- aktivně hledá práci,
- je připravena k nástupu do práce do 14 dnů.

Problémem posledních let se stává nezaměstnanost absolventů a také dlouhodobá nezaměstnanost, která trvá u dané osoby déle než jeden rok.

3.3 Druhy nezaměstnanosti

Mezi typy nezaměstnanosti patří následující:

Frikční

Strukturální

Institucionální

Cyklická

Sezónní

FRIKČNÍ NEZAMĚSTNANOST

Frikční nezaměstnanost by mohla být jednoduše chápána jako nezaměstnanost přechodná, krátkodobá, jelikož trvá většinou 1-3 měsíce. Simon (1998, s. 120) ji spojuje s časem, který nezaměstnaný vynaloží na hledání nového zaměstnání. Frikční nezaměstnanost vyplývá z dynamiky trhu práce.

Simon (1998, s.140) rozděluje nezaměstnané do několika skupin. Někteří zaměstnanci jsou nespokojeni se svou pracovní pozicí či s kolegy atd., a tudíž se rozhodnou změnit zaměstnání. Hledají zajímavější nebo lépe placená místa. Velmi často nachází zkušení zaměstnanci místo jinde. V těžší situaci se nachází lidé, kteří byli ze zaměstnání vyhození a nyní hledají novou formu obživy. Poslední skupinou jsou lidé, kteří poprvé vstupují na trh práce, tedy čerstvě vystudovaní, neboli absolventi.

Nezaměstnanost frikční je dle Simona (1998, 100) vlastně dobrovolná nezaměstnanost. Vzniká kvůli odlišnosti požadavků nabídky a poptávky pracovních míst. Proto je také krátkodobá. Každý ekonomicky aktivní člověk, který nutně potřebuje finance na přežití, nakonec zvolí zaměstnání, které nemusí plně odpovídat jeho kvalifikaci či představám.

Tento druh nezaměstnanosti může být také ztvárněn Beveridgeovou křivkou, jak to dělá Kennes (2016, s. 30). Ta zachycuje inverzní vztah mezi počtem pracovních míst a mírou nezaměstnanosti při dané mzdové sazbě. Změny v nabídce nebo poptávce po práci způsobují pohyby podél této křivky. Zvýšení frikční nezaměstnanosti na trhu práce posune křivku směrem nahoru a naopak.

STRUKTURÁLNÍ NEZAMĚŠTNANOST

Strukturální nezaměstnanost přichází spolu s technologickým pokrokem v dané ekonomice. Nové technologie mění strukturu poptávky po práci, některé pozice firmy nahrazují stroji, avšak na druhou stranu hledají pracovníky, kteří se budou o stroje starat. Také vzniká spousta nových pracovních pozic v oblasti vývoje a výzkumu.

Pošta (2015, s.12) upozorňuje, že pokud je zaměstnanec propuštěn, není bohužel připraven (kvalifikován) na zaměstnání v jiném odvětví.

Pošta (2015, s.23) nezapomíná ani na to, že poptávka se může měnit nejen sektorově, ale také územně. Pokud tedy klesne poptávka v rámci daného území či odvětví, pracovníci nejsou schopni v krátkém období změnit kvalifikaci či bydliště, a tudíž dochází k nezaměstnanosti.

Brožová (2012, s. 75) dodává, že k tomuto typu nezaměstnanosti může docházet i v případě, kdy je nabídka pracovních pozic vyšší než poptávka. Problém je zde s odlišnou kvalifikací. Strukturální nezaměstnanost je důkazem toho, že trh práce je méně dynamický než trhy jiné. Pracující jsou zde v nevýhodné pozici, kdy je pro ně časově i finančně náročné změnit kvalifikaci či bydliště.

Pokud trvá nezaměstnanost déle, může dojít až k nechuti pracujících k práci nebo k zastarání jejich kvalifikace a schopnosti. Mohou tedy nejen zlenivět, ale také přijít o své přednosti, které byly dříve oceňovány.

SEZÓNŇÍ NEZAMĚSTNANOST

Jako typická odvětví pro sezónní nezaměstnanost vyzdvihuje Buchtová (2013, s. 20) zemědělství nebo také cestovní ruch. Jedná se o nezaměstnanost způsobenou sezónními výkyvy poptávky po práci, čímž se podobá nezaměstnanosti cyklické. Avšak v případě sezónní nezaměstnanosti se tyto výkyvy v poptávce po práci dají velmi dobře předpovídat. Například všichni hoteliéři a restauratéři na španělském pobřeží již po několik let vědí, že v létě mohou čekat největší nápor turistů, zatímco v zimě mohou téměř zavřít své provozovny.

Pro velké podniky v průmyslových odvětvích je poté výhodnější několik zaměstnanců propustit než snižovat krátkodobě mzdy, jak uvádí Mareš (2002, s. 36). Změna smluv je totiž komplikovanější než výpověď a následné znovupřijetí. Jedním z příkladů může být nejmenovaný výrobce venkovních dlažeb, který v létě vyrábí nejvíce, zatímco v zimě, kdy se nestaví, není o dlažbu velký zájem.

CYKlická NEZAMĚSTNANOST

Cyklická nezaměstnanost nastává při útlumu poptávky v celé ekonomice, jak píše i Brčák (2014, s. 134). Klesá tedy poptávka po zboží, službách a tím pádem i po práci, jelikož se tolik nevyrábí. Tato nezaměstnanost se projevuje hlavně v období hospodářské recese či krize. Jedná se tedy o sestupné či nejnižší fáze hospodářského cyklu. Jelikož se hospodářské cykly střídají celkem pravidelně a cyklická nezaměstnanost v tomto případě velmi úzce souvisí s poklesem HNP, dá se její zvýšení či snížení předem předpokládat. Ve většině ekonomik je tak cyklická nezaměstnanost regulovatelná vládou nebo centrální bankou, jak vysvětluje ve své publikaci Nekolová (2013, s.1). Ti mohou nezaměstnanost nepřímo snižovat stimulací ekonomické aktivity. Ke stimulaci využívají nástroje fiskální, popřípadě monetární politiky.

Při obratu hospodářskému cyklu k expanzi, cyklická nezaměstnanost může přecházet v nezaměstnanost strukturální. Dle STAFF (2003) při ekonomickém růst vznikají nové příležitosti pro podnikatele. Může se jednat i o úplně nové obory, ve kterých vznikají nová pracovní místa, jež vyžadují nové kvalifikované zaměstnance. Je zde tedy okamžik, kdy se pracující musí přeškolit, než budou schopni obsadit nově vzniklé pozice.

INSTITUCIONÁLNÍ NEZAMĚSTNANOST

Institucionální nezaměstnanost je způsobena zásahy státních i soukromých institucí do volného trhu práce. Rey (2016) uvádí například zvýšení mzdových sazeb nad úroveň, která odpovídá přirozenému vývoji trhu. V tomto případě se může jednat o činnost odborů, jež podporují zaměstnance, či projev “propracovní politiky”.

Druhým pramenem institucionální nezaměstnanosti je příliš vysoká podpora v nezaměstnanosti. Tím nezaměstnaní ztratí motivaci k práci a raději užívají volného času za stejné peníze.

K tomuto typu nezaměstnanosti dochází, když trh práce nefunguje dostatečně efektivně.

3.4 Nezaměstnanost v souvislosti s vývojem makroekonomických ukazatelů

Již v předchozí kapitole bylo především na cyklické nezaměstnanosti ukázáno, že nezaměstnanost souvisí s celkovým vývojem ekonomiky. (Brčák, 2014, s.134)

Velmi úzký vztah lze sledovat mezi HDP a nezaměstnaností. Jedním způsobem výpočtu HDP je produkční metoda, která počítá veškeré finální statky a služby vyprodukované na území dané země. Pokud klesá produkce, klesá i potřeba pracovníků, kteří statky vyrábí. Tudiž tedy s rostoucím HDP, klesá nezaměstnanost a naopak. Také se zde dá hovořit o přirozené míře inflace, která odpovídá úrovni, při které je HDP na úrovni potenciálního produktu. V Shillerovi (1992, s 234) je tento fakt nazván Okounovým zákonem.

Další velmi úzký vztah mezi nezaměstnaností a mírou inflace popisuje například Nelson (2020, s. 176). Tento vztah je při standardních podmínkách popsán Phillipsovou křivkou. Tato křivka dokazuje nepřímou úměru mezi inflací a nezaměstnaností. Může však nastat i situace, kdy inflace i nezaměstnanost roste. Tento stav se nazývá stagflace a jedná se o velmi nebezpečný jev.

Ekonom Milton Friedman přišel s teorií tzv. dlouhodobé a krátkodobé Phillipsovy křivky. Ta se snaží názorně ukázat, že v případě vládních zásahů do ekonomiky při vyšší nezaměstnanosti neúmyslně ovlivňuje i inflaci. Problém nastává, když se nezaměstnanost dostane na míru přirozené nezaměstnanosti, tudiž neklesá, ale inflace roste stále. Na rostoucí inflace reaguje nyní už centrální banka, která využije protiinflační opatření. Ta však vedou k opětovnému zvýšení nezaměstnanosti. Z celé teorie tak vyplývá, že ekonomiky směřují vždy k přirozené míře nezaměstnanosti, a to i při zásahu státu či bez něho.

Mareš (2002, s.123) tvrdí, že vzdělání a nezaměstnanost jsou úzce provázané sociální procesy v současném světě. Studium tohoto problému je proto jedním z nejdůležitějších úkolů v každé civilizované zemi.

Abychom mohli tento problém prozkoumat, je nutné pečlivě zvážit vztah mezi vzděláním a nezaměstnaností. Cílem vzdělávání je poskytnout lidem profesionální dovednosti a znalosti, které jim umožní rychle a snadno se přizpůsobit měnícím se požadavkům pracovního prostředí. To znamená, že vzdělání se stalo skutečnou ekonomickou nutností pro každého z nás.

Reichel (2006, s.45) tvrdí, že bez vysokého úrovně vzdělání se člověk nemůže seberealizovat v práci, což může ovlivnit nejen jeho pracovní život, ale také soukromý a zároveň má vliv na řadu ekonomických a sociálních ztrát pro celou společnost.

Vzájemný vliv úrovně vzdělání a nezaměstnanosti lze uvažovat ve dvou aspektech: vztah mezi úrovní vzdělání a pravděpodobností nezaměstnanosti; vztah mezi dosaženým vzděláním a délkou nezaměstnanosti a hledáním zaměstnání. V prvním případě lze tvrdit, že se zvyšováním úrovně vzdělání a odborné kvalifikace klesá pravděpodobnost ztráty zaměstnání a přesunu do kategorie nezaměstnaných. Zaměstnavatel v první řadě věnuje pozornost úrovni vzdělání uchazeče. V krizi jsou ve společnosti jako první propuštěni z podniků pracovníci s nižším vzděláním.

Reichel (2006, s.66) hovoří i o druhém aspektu, kdy člověk s vyšším vzděláním hodnotí svou pracovní sílu poměrně vysoko. V krizi nemá vždy smysl, aby zaměstnavatel najal vysoce kvalifikovaného zaměstnance. Nesmíme ale zapomenout, že vysoce kvalifikovaní pracovníci mohou vykonávat širší škálu úkolů. To vše naznačuje, že vzdělání úzce souvisí s nezaměstnaností. Vysoce kvalifikovaní pracovníci mají větší šanci najít si práci a v případě potřeby se rekvalifikovat.

Jelikož Kazachstán stejně jako většina ekonomik patří mezi otevřené ekonomiky, jistě se projevuje i vliv obchodní bilance a měnového kurzu. Tyto změny se však neprojeví na trhu práce okamžitě, ale s určitým zpožděním. V případě růstu vývozu budu jistě potřeba více pracovníků, a to jak ve výrobě, tak v administrativě a distribuci. Zvýšení vývozu může snížit nezaměstnanost poměrně rychle. Na druhou stranu snížení vývozu nebude mít tak rychlé účinky, jelikož mnoho firem má se zaměstnanci smlouvy na dobu určitou, a tudíž je nemohou vyhodit ze dne na den.

Jírová (1999, s. 123) se věnuje také změně měnového kurzu, při depreciaci je zvýhodňován vývoz, tedy opět firmy pomalu najímají nové zaměstnance. I v tomto případě ale nejsou schopny reagovat tak rychle jako finanční trhy a spekulanti, tudíž může dojít k opětovné apreciaci než se vůbec výroba a celkový vývoz zvýší.

Posledním makroekonomickým ukazatelem, který ovlivňuje i nezaměstnanost je míra investic, což ukazují i statistiky ILO (2019). V případě vyšší zahraničních i místních investic mohou vznikat nové obory, podniky, továrny, a tudíž i nová pracovní místa. V rámci některých ekonomik funguje i podpora investic na každé nové pracovní místo. S investicemi tedy souvisí i celkové hodnocení podnikatelského prostředí v daném státě. Čím příznivější prostředí, tím nižší nezaměstnanost.

Je tedy zjevné, že nezaměstnanosti nevzniká samovolně, ale úzce souvisí s jinými ekonomickými projevy v rámci celé země, celého světa.

3.5 Nezaměstnanost ve světě

Nezaměstnanost se liší stát od státu, kontinent od kontinentu. Nejvíce nezaměstnaných OECD (2020) zaznamenává na africkém kontinentu. Na prvních třech místech s nejvyšší nezaměstnaností nad 30 % je JAR, Namibie a Nigérie. Musíme ale také brát v úvahu, že v těchto zemích se jedná pouze o hrubé odhady a nezaměstnanost může být mnohem vyšší vlivem kmenů, které žijí mimo civilizaci. Další země jsou poté v oblasti Karibiku či Latinské Ameriky a také v rámci Asie (Palestina, Tunis).

Španělsko v rámci skupiny vyspělých zemí má nejvyšší míru nezaměstnanosti, která činí 15 %. Podobně je na tom i Brazílie a Řecko, jejichž ekonomiky se také již mohou počítat k těm vyspělým (u Brazílie se stále pohybujeme na pomezí). (OECD, 2020)

Na druhém konci žebříčku se nachází malé africké a asijské země, kde je velmi složité míru nezaměstnanosti spočítat. Z vyspělých zemí se zde nachází Švýcarsko, Singapur, Jižní Korea, Japonsko či Nizozemí, které mají nezaměstnanost od 2-3%.

Jak již bylo rozebráno v předchozí kapitole, míra nezaměstnanosti často souvisí s jinými makroekonomickými veličinami a jejich vývojem. Dle Brüggera je tedy zřejmé, že země s vysokým HDP na obyvatele mají nízkou míru nezaměstnanosti.

Rovněž hodně závisí i na kultuře daného státu. V islámských zemích velmi často ženy nepracují a jsou doma, starají se o rodinu. Důvodem není nedostatek pracovních míst pro ženy, nýbrž tamní kultura a víra, kdy muži vyžadují, aby ženy co nejméně opouštěly domov.

Dalším kulturní odlišností jsou domorodé kmeny, které stále ještě žijí na území afrického a australského kontinentu. Tito lidé velmi často nejsou ani registrovaní na úřadech, a tudíž se jejich počet pouze odhaduje. Zaměstnání sice nemají, ale jsou samostatní, žijí v souladu s přírodou. Postupem času však těchto kmenů ubývá, stěhují se blíže k městu a začínají se živit zemědělstvím či prodejem ručně vyráběných výrobků. (Macrotrends, 2021)

S kulturou souvisí i přístup obyvatel k zaměstnání a práci. Podle článku v Mail online o nejlínějších národech světa (Mail online, 2020) nejznámější jsou například Asiaté, především Japonci, pro které dobrá práce znamená prestiž a jejich cílem je práci si udržet. Jsou schopni pracovat mnohem více hodin než jiné národnosti a ztratit zaměstnání je pro ně hanbou.

Jiné národnosti berou práci jako povinnost. Poté záleží také na státní politice zaměstnanosti. To znamená především to, jak vysoké příspěvky v nezaměstnanosti stát poskytuje. Příspěvky v nezaměstnanosti jsou tzv. pasivní politikou zaměstnanosti. Čím vyšší příspěvky, tím menší mají zaměstnanci motivaci k práci. Mezi aktivní formu politiky zaměstnanosti patří především poradenská činnost, kterou zajišťuje v ČR Úřad práce. Zde se uchazeč o zaměstnání dozvídá o volných místech, o kurzech, o rekvalifikaci i dalších možnostech, jak práci najít.

V neposlední řadě má nezaměstnanost vazbu i na hospodářství dané ekonomiky. To znamená, jaký sektor produkuje v rámci ekonomiky největší HDP.

Pokud je země více závislá na primárním sektoru, tedy na zemědělství a těžbě, je zde, podle Rosera (2019) velký problém s nezaměstnaností při přírodních katastrofách či při nepřízní počasí. V tomto případě náhle mnoho lidí může přijít o své živobytí. Dalším problémem je i sezónnost surovin, která je však předpokladatelná, a lze se tudíž na nižší příjmy připravit. Dalším problémem je omezenost zdrojů, kdy v budoucnu mohou suroviny dojít a stát tak přijde o své příjmy, stejně jako zaměstnanci o svou práci. S tím souvisí i problémy s rekvalifikací pracovní síly, která je zaměřená na velmi specifickou práci v zemědělství. Bude tudíž složité a časově i finančně náročné rekvalifikovat všechny zaměstnance prvního sektoru na práci v sektoru jiném. U zemí orientujících se na primární sektor nemusí být míra nezaměstnanosti vysoká již nyní, ale předpokládá se, že nezaměstnanost hrozí vždy v závislosti na přírodních podmínkách, které jsou neočekávatelné a neplánované.

Pokud se ekonomika zaměřuje na sektor sekundární, tedy na průmyslovou výrobu, nezaměstnanost alespoň na začátku klesá. Podniky potřebují spoustu kvalifikovaných i méně kvalifikovaných zaměstnanců na obsluhu strojů. Problém však nastává, pokud je již trh výroby nasycen, či dojde ke snížení odbytu v rámci nové módy, nového produktu či krize. Dalším důvodem ke zvýšené nezaměstnanosti je nahrazení zaměstnanců novými stroji a technologiemi. Na druhou stranu jsou však již zaměstnanci více kvalifikovaní a mohou lehčeji nalézt nové pracovní místo v jiném podniku.

Terciální a kvartální sektor již zahrnuje především služby, tedy vzdělání, zdravotnictví, IT služby, finanční služby atd. Dané sektory se považují za nejdynamičtější, to znamená, že neustále rostou a vznikají zde nové příležitosti. Podle podílu HDP vytvořeného v jednotlivých

sektorech se určuje i vyspělost dané ekonomiky. V daném sektoru jsou již zaměstnanci hodně specializovaní, avšak jejich rekvalifikace nebývá ve většině případů složitá. Výjimkou jsou samozřejmě lékaři a podobné profese, které jsou samozřejmě nenahraditelné.

V tomto případě se dokazuje, že vše souvisí se vším. Země, které mají vyšší HDP ho velmi často získávají ze sektoru služeb. Jedná se o vyspělé ekonomiky, které poskytují svým obyvatelům volný přístup ke vzdělání a dalším službám. Tím mohou obyvatelé získat vysokou kvalifikaci a následně snáze naleznou zaměstnání. Tím pádem mají více peněz a více poptávají různé služby a produkty, čímž vznikají nová pracovní místa.

Výjimku představují však malé ropné státy, které mají obrovské HDP vlivem těžby, ale nezaměstnanost může být vyšší. Jedná se například o Katar, Kuvajt a další. Zde však lze očekávat, že země zchudnou, až dojdou suroviny. (Rauch, 2018)

3.6 Pandemie Covid

Pandemie COVID-19 je současná Pandemie způsobená šířením viru SARS-CoV-2.

Virová nákaza byla poprvé hlášena v čínském Wu-šanu v prosinci 2019. Světová zdravotnická organizace vyhlásila ohnisko ohrožení veřejného zdraví mezinárodního významu 30. ledna 2020 a pandemii 11. března. K 1. září 2021 bylo na celém světě více než 219 milionů případů této choroby; zemřelo více než 4,5 milionu lidí a více než 195 milionů se uzdravilo. (Covid 19 v datech, 2020)

Pandemie se projevovala v několika vlnách, vždy v různém čase v různých částech světa. Některé státy byly zasaženy více (v první vlně Itálie, Španělsko) a některé méně. V evropských zemích byl navíc na začátku pandemii nedostatek ochranných pomůcek pro zdravotníky, jelikož ty se importují z Číny, kde v té době přestaly fabriky téměř vyrábět. Mnoho lidí se tedy zapojilo aktivně do šití roušek či jiné formy pomoci pracovníkům v tzv. první linii.

Kolem března 2020 většina států vyhlásila lockdown nebo alespoň zavřely provozovny, školy, většina zaměstnanců přešla na práci z domova, stejně jako děti výuku online.

Po jaře 2020 většina států otevřela své hranice i obchody a nechala proběhnout klidné typické léto. Tím se však opět virus rozšířil a na podzim 2020 přišla další vlna, která byla jak v ČR tak v KZ prozatím nejhorší. Nejen že se vše uzavřelo na dalšího půl roku, ale hlavně mnoho lidí zemřelo či bylo nakaženo. V rámci druhé vlny však již začalo očkování a plošné testování. Nezbyvá nám tedy nic než doufat, že očkování zabere a lidé budou zodpovědní v testování. Jinak Pandemie asi nikdy neskončí. (Covid 19 v datech, 2020)

Kolik lidí na světě kvůli koronaviru ztratilo práci? Podle statistik desítky milionů. Ve skutečnosti to však bylo více. Úřady a ekonomové přiznávají a vysvětlují, proč oficiální údaje o nezaměstnanosti neodrážejí skutečný stav věcí.

Světová ekonomika padá do propasti už několik měsíců, ale nezaměstnanost se zvýšila jen nepatrně. A to navzdory skutečnosti, že pandemie zasadila drtivou ránu zaměstnanosti: počet odpracovaných hodin ve světě na vrcholu první vlny klesl o 500 milionů a výdělky klesly celkově o 10 %.

Tyto údaje se však výrazně liší od oficiálních statistik. Na podzim, šest měsíců po začátku pandemie, bylo ve Spojených státech, což je největší ekonomika na světě, registrováno jako nezaměstnaní asi 13 milionů lidí a téměř 16 milionů v Evropské unii, druhé největší ekonomice na planetě. Ale oficiální míra nezaměstnanosti ani v jednom případě nepřesáhla 8 %. Proč tomu tak je, můžeme pouze hádat. Jednou z možností je, že kvůli pandemii se ještě ekonomům nepodařilo aktualizovat data. Druhou možností je, že vlády data aktualizovat nechtějí, aby nedošlo k plošné panice. (Covid Live, 2021)

Pokud se ale budeme bavit o nezaměstnanosti v souvislosti s pandemií, musíme uvažovat i o jakém oboru se bavíme. Nejvíce byl zasažen obor hoteliérství, restaurátérství a stravování a také obor kultury a zábavy. Všechny provozovny byly dlouhodobě zavřeny a mnoho majitelů a provozovatelů bylo nucen svůj podnik zavřít. Dále docházelo ke snižování stavu zaměstnanců ve větších firmách, kterým se snížila výroba a vývoz.

Naopak však rostl a stále roste obor IT služeb a online komunikace. Dále se zvyšuje popularita online nákupů a tím i vzniká mnoho pracovních míst pro rozvozce a distributory. Pokud je tedy daný jedinec schopný rychlé rekvalifikace, jistě si velmi brzy práci sežene.

4 Vývoj ekonomiky Kazachstánu do roku 2019

Kazachstán se stal jako poslední stát součástí SSSR. Poslední z tohoto seskupení také odešel, a to v roce 1991, kdy se celý SSSR rozpadl. Tyto dvě události dělilo mnoho let a mnoho událostí, z nichž většina měly spíše neblahý vliv na obyvatelstvo i ekonomiku. Byly zavražděny miliony lidí, proběhla zde válka, deportace a evakuace národů spojená s velkými nepokoji. Na druhou stran se SSSR zasloužilo o výstavbu nových vzdělávacích institucí a průmyslových podniků.

Od vyhlášení samostatné Republiky Kazachstán patří Kazachstán sice k chudším a méně rozvinutým státům, avšak díky mnoha zahraničním investicím se postupně stává čím dál tím důležitějším hráčem světové ekonomiky.

4.1 Kazachstán v době SSSR

Nadvláda Ruska nad Kazachstánem nenastala až s příchodem SSSR. Carské Rusko již v 18. století vybuďovalo opevnění, aby zabránilo kazašským kočovníkům proniknout na jejich území. Samotná kolonizace Kazachstánu Ruskem je datována mezi roky 1817 a 1905. K obsazení Kazachstánu došlo v rámci kolonizace střední Asie. Tu Rusko započalo v rámci soupeření v kolonizaci s Velkou Británií.

V té době bylo hlavním cílem kazašského národa zachovat svůj národní jazyk. Velmi často také opouštěli území, čemuž Rusové nebránili. Uvolnilo se jim alespoň několik míst pro ruské farmáře, kteří se postupně stěhovali na území Kazachstánu.

Dnešní Kazachstán se stal součástí Ruské SFSR v roce 1920. V té době byla zřízena na tamním území Kyrgyzská autonomní socialistická sovětská republika. Jméno bylo spojené s ruským pojmenováním Kazachů. Hlavní město s názvem Orenburg bylo obsazeno především ruskými obyvateli.

Své jméno dostal Kazachstán o pět let později a aktuální hlavní město bylo správním centrem jmenováno až v roce 1927.

Jak je již zmíněno výše, ruská okupace neprobíhala poklidně. I zde se nacházelo mnoho politických odpůrců a organizací, kteří byli nazýváni kulaci. Pokud byl nějaký oponent odhalen, byl popraven či poslán do pracovního tábora.

Největší tragédií, která měla za následek smrt mnoha lidí, byl obří hladomor v letech 1931-1933. Hladomor byl způsoben především kolektivizací. V případě Kazachstánu to znamenalo, že lidé byli umístěni ke své půdě a nesměli obdělávat jinou. Na to však kočovní Kazaši nebyli zvyklí a neuměli tak vypěstovat dostatečné množství plodin. Zemřelo tedy téměř 40 % veškeré kazašské populace. (The Forgotten Famine)

Po obřím hladomoru vzniklo v Kazachstánu mnoho volných míst pro nové obyvatele. Byli tam tedy přepravováni jiné národy různých etnik. Mezi nimi byli nejen slovanské národy, ale také Němci či Řekové. Následkem tohoto velkého stěhování je nyní Kazachstán velmi etnicky rozmanitý.

Během války se stal Kazachstán zdrojem mnoha vojáků. I přesto, že stále zůstávalo zemědělství nejdůležitějším sektorem hospodářství, během války se zde rozmohl i nový průmysl. Avšak až po válce vznikl v oblasti Semeje zkušební jaderný polygon. (<https://www.valka.cz/Polygon-Semipalatinsk-Semipalatinsky-jaderny-polygon-t92183>) . V této oblasti až do devadesátých let probíhalo mnoho jaderných testů, včetně toho prvního v roce 1947.

Rovněž se zde rozvíjen kosmický průmysl. Ze základny Bajkonur vystartovala do vesmíru první umělá družice Sputnik 1, ale i první kosmonaut Jurij Gagarin.

Po roce 1950 však postupně bylo znovu potřeba zásobit celé SSSR především zemědělskými produkty. Jelikož v Kazachstánu mělo zemědělství již delší tradici, byl zvolen za jednu z obilnic SSSR. Obrovské plochy neobdělávané půdy bylo přeměněno na půdu ornou. Problémem se však v průběhu několika let ukázala býti ekologická nerovnováha, která byla způsobena především přetížením půdy a užíváním umělých hnojiv. Následky jsou patrné až dodnes, kdy velké plochy potencionálně úrodné půdy nemohou být obdělávány a nejsou úrodné.

Během okupace SSSR tedy hlavními pilíři kazašské ekonomiky bylo zemědělství, které bylo uměle znásobeno hnojivy a úpravami půdy. Druhou velmi důležitou součástí hospodářství byl jaderný průmysl a především využívání oblasti Semeje pro jaderné pokusy. Postupně vymizela většina etnických Kazachů a až 50% populace bylo ruské. Situace již nebyla udržitelná.

Nejvíce se kazašskému národu nelíbilo testování jaderných zbraní v jejich blízkosti. Vzniklo tedy protijaderné hnutí zvané Nevada Semipalatinsk. To protestovalo proti pokusům jaderných zbraní, proti utlačování kazašské etniky. Následovaly obří demonstrace v Almaty v roce 1986. Stejně jako ve většině státech okupovaných SSSR vedli hnutí především mladí lidé a studenti. Avšak protest byl potlačen mnoho lidí uvězněno nebo zabito.

O další protesty se tedy Kazachstán nezkoušel. Nezávislost vyhlásil až jako poslední republika po rozpadu SSSR, kdy už bylo jasné, že se SSSR neudrží. Nezávislost byla vyhlášena 16. prosince 1991.

Následkem okupace SSSR je tedy stále poškozena půda v Kazachstánu. Na druhou stranu je zde mnoho investorů, kteří vidí velké možnosti právě v investicích do tamního zemědělství. Hlavní snahou je modernizace, ekologizace a efektivnost. Následně se začali objevovat i investice do oblastí jiných. (Kazakstan – Forming the Modern Nation)

4.2 Změny hospodářství po rozpadu SSSR

V období suverenity se Kazachstán začal velmi výrazně transformovat. Došlo k mnoha reformám, a to především v oblasti sociálního a ekonomického systému země.

V sociálním systému byli potřeba reformy především v oblasti vzdělání a zaměstnanosti. Stejně jako ve zbylých státech SSSR i zde byli na střední a vysoké školy často přijati studenti vysoce postavených úředníků a státníků. Bylo také potřeba upravit počet míst pro studenty v závislosti na žádanou pracovní sílu, což souviselo s transformací ekonomiky a hospodářství.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo se v mnoha případech muselo podrobit rekvalifikaci, tedy přeučení nebo zdokonalení v nějakém oboru.

V ekonomické oblasti byla překonána většina negativních důsledků rozpadu SSSR a to hlavně v oblasti administrativy. Vzhledem k tomu, že Kazachstán byl jedním z posledních vystupujících států, věděli již, na co se připravit. Mohli se také inspirovat v sousedních státech v tom, jak vyřešit složení vlády a rozložení moci ve státě.

Dále bylo nutné reformovat právní řád a regulační rámec. Právní řád se inspiroval v jiných demokratických republikách.

Jelikož v době SSSR byla většina majetku státního (kolektivního), po jeho rozpadu musela být provedena privatizace. To znamená, že většina státního majetku byla převedena do vlastnictví soukromého. S privatizací souvisel i rozvoj soukromého podnikání. Aktuálně tvoří soukromý sektor až 70 % HDP.

Poslední oblastí reformy byla finanční sféra státu. Bylo potřeba stabilizovat státní dluh, veřejné finance, směnný kurz atd. Také bylo potřeba zmodernizovat a upravit bankovní systém.

Bohužel i přesto, že všechny reformy byly přijaty poměrně rychle a efektivně, nepřinesly konečné očekávané výsledky. Kazachstán si musel projít nejen obdobím expanze, ale i obdobím krizí, inflace. Se všemi problémy se však dokázal vyrovnat a nebylo nutné vyhlásit bankrot.

Celá reforma byla rozdělena do několika fází. V praxi není možné reformovat všechny oblasti naráz, tudíž pro správný průběh je nutný plán. Nejdůležitější součástí je časové rozplánování, ale samozřejmě i finanční plán.

První etapa probíhala 1992-1993. Během této etapy byl stále ještě Kazachstán pod vlivem Ruska, které řídilo jeho makroekonomický vývoj. Politicky tak byl stále velmi závislý na Rusku. Postupně však docházelo k osamostatňování a především k postupnému zavádění národní měny.

Další fáze pokračovala do roku 1997. V této fázi již došlo k reformě makroekonomické politiky a konečnému a úplnému zavedení měny. Kazachstán se tak zbavil závislosti na SSSR.

Největší postkomunistický rozvoj nastal mezi lety 1997-2000. Vzrostla průmyslová výroba, zmodernizovaly se továrny i zemědělství. K tomu přispěl i nárůst investic ze zahraničí, které přinesly nejen finance, ale nové způsoby managementu a řízení podniků, ale i nové přístroje a IT programy v továrnách a výrobě. Došlo tak k růstu produkce, tedy i nárůstu HDP. Expanze by byla enormní, avšak byla zpomalena globální finanční krizí, která v daných letech probíhala napříč celým světem. Koncem této etapy byl vytvořen národní fond Kazachstánu, rozvojová banka a také program pro podporu investic a soukromého podnikání, a to zejména v

oblasti zpracovatelského průmyslu. Cílem veškerých reforem byla hlavně stabilizace růstu a investic. To znamená, aby sice ekonomika i investice rostly, ale udržitelně rychle.

Následně tři roky nedocházelo k žádným reformám a to právě kvůli světové krizi. Ekonomika se nepropadala, ale ani zásadně nevyvíjela dále. Po skončení krize již Kazachstán měl plně etablovanou tržní ekonomiku a všechny instituce tržního hospodářství. Začaly fungovat také základní principy demokracie. Zvyšovala se podpora vliv soukromého podnikání, s čímž souviselo i množství reforem v investiční i obchodní a daňové politice. Tímto se zajistil volný pohyb zboží a kapitálu a liberalizace trhu.

Kazachstán má obrovský přírodní potenciál. Postupně se začíná probouzet i půda, která byla zničena za doby SSSR. S přírodním potenciálem a nutností modernizace a ekologizace zemědělství souvisí i velký ekonomický potenciál. Pokud zahraniční investice pomohou rozvoji technologií, bude možné z potenciálu Kazachstánu hodně vytěžit. Je však nutné zefektivnit výrobu, urychlit rozvoj zpracovatelského průmyslu a také zvýšit konkurenceschopnost.

Prioritními sektory jsou doprava a komunikace, finanční odvětví, geologický průzkum a strojírenství.

4.3 Vývoj makroekonomických ukazatelů 1991–2019

Při přecházení na tržní ekonomiku téměř všechny státy bývalého SSSR zaznamenaly negativní nárůst HDP. V případě Kazachstánu byl hlavní problém ve velmi malé diverzifikaci průmyslu a zahraničního obchodu. Republika byla závislá na odběru a zároveň na surovinách, tedy na směně s partnery ze zemí bývalého SSSR. Proto pro ně bylo těžké přeorientovat se na nový způsob obchodování, ve kterém již vystupovali jako stát sami za sebe.

Minima dosáhla ekonomika v roce 1995. V daném roce kleslo HDP dokonce o téměř 40 % oproti roku 1990, kdy ještě byli součástí SSSR. Ve stejném roce narazil na nejnižší bod i průmysl, jehož propad činil více jak 50%. V zemi chyběly zahraniční i vnitřní investice, nebylo zde pro investory nic atraktivního a vláda neuměla prozatím vytvořit vhodné investiční prostředí. Mnoho obyvatel emigrovalo do jiných států za lepší životní úroveň. (OECD)

K ekonomickým i průmyslovým a dalším reformám docházelo celá devadesátá léta. I díky tomu v roce 2000 začalo růst nejen HDP, ale vyvíjela se postupně celá ekonomika včetně různých průmyslů, zemědělství, podnikání...

Pokud porovnáme například s vývojem postsovětského Ruska, byl na tom Kazachstán lépe. Rychleji se zotavil s hlubokých poklesů HDP a již v roce 2009 činil růst 1,2 %, zatímco v Rusko byl zaznamenán propad o 7,8 %. (OECD)

Tabulka 1 Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2015-2018

Deskriptor předmětu	Jednotky měření	Měřicí stupnice	2015	2016	2017	2018
HDP na hlavu (běžné ceny)	Americké dolary	Jednotky	10,427.663	7,452.771	8,667.071	9,403.152
Konverzní poměr	Národní měna na aktuální mezinárodní dolar		92.781	101.338	110.583	115.182
Celkové investice	Procento HDP		29.496	28.233	26.895	26.639
Inflace, průměrné spotřebitelské ceny	Procentuální změna		6.656	14.552	8.041	7.201
Objem dovozu zboží (Import)	Procentuální změna		-8.176	-14.809	14.157	0.219
Objem vývozu zboží (Export)	Procentuální změna		-29.804	-14.010	22.909	4.934
Míra nezaměstnanosti	Procento celkové pracovní síly		5.042	5.042	5.042	5.042
Populace		Miliony	17.683	17.947	18.216	18.488
Čistý dluh vládního sektoru	Procento HDP		-30.850	-22.369	-15.228	-11.750
Aktuální zůstatek účtu	Americké dolary	Miliardy	-5.464	-8.156	-6.350	-4.928
Aktuální zůstatek účtu	Procento HDP		-2.963	-6.098	-4.022	-2.835

Zdroj: Vlastní zpracování, OECD, 2020

Tabulka 2 Složení HDP

			2015	2016	2017	2018	2019
Hrubý domácí produkt (stálé ceny)	Národní měna	Miliardy	18,203.092	18,400.209	18,851.500	19,493.515	20,042.233
Hrubý domácí produkt (běžné ceny)	Americké dolary	Miliardy	184.388	133.757	157.878	173.850	188.502
Hrubý domácí produkt na hlavu (stálé ceny)	Národní měna	Jednotky	1,029,434.102	1,025,238.071	1,034,895.468	1,054,360.974	1,068,055.619
Hrubý domácí produkt na hlavu (běžné ceny)	Americké dolary	Jednotky	10,427.663	7,452.771	8,667.071	9,403.152	10,045.300

Zdroj: Vlastní zpracování, OECD, 2020

Ekonomika po roce 2000 začala rychle růst hlavně díky nárůstu produktů z oblasti těžebního průmyslu. S rozvojem těžby souvisel i zvýšený vývoz surovin. V roce 2016 stále většinu HDP tvořil průmysl, ale postupně se rozvíjeli i služby. Mezi nimi měli největší zastoupení velkoobchod a maloobchod (17 %), nemovitostní transakce a prodej realit (9 %) a velký podíl získal i obor dopravy (8%). Překvapující byl nárůst venkovské ekonomiky, která vytvářela až 5 % HDP. TO přisuzují především rozvoji zemědělství a jeho modernizaci a ekologizaci. Celkově v roce 2016 vzrostlo zemědělství o 5,5 %, a to díky zahraničním investicím. K růstu HDP také velmi přispělo stavebnictví, které meziročně vzrostlo až o 8 %. (OECD)

I přesto, že těžba rostla a vývoz surovin také, stále však některé suroviny chyběly a musely být dováženy. Tato závislost byla jednou z příčin zpomalení růst v roce 2014, které však nebylo ani dlouhodobé, ani výrazné. Po změně světových cen surovin se však v roce 2015 opět kazašské HDP dostalo do plusových čísel v meziročním růstu.

Postupně klesala průmyslová produkce, ale to není rozhodně negativní faktor. Průmyslová produkce klesala pomaleji, než rostly služby. To značí rozvoj ekonomiky celkově.

Klíčovými odvětvími, která zajistila konečný kladný růst HDP v Kazachstánu v roce 2016, byly stavebnictví (+ 7,9 % oproti roku 2015), zemědělství (+ 5,5 %), doprava a skladování (+ 3,7 %). (OECD)

Mnoho Kazachstánců využilo období, kdy tenge znehodnotil déle než rubl. Tudíž se ruské zboží zlevnilo a mnoho lidí cestovalo do Ruska za zvýhodněnými nákupy. Rovněž někteří spekulovali s měnou, ale to se jim nevyplatilo, jelikož logicky tenge poklesl také.

V roce 2016 došlo k devalvaci tenge. Tím se ještě zrychlila tamní velmi vysoká inflace, která v roce 2016 činila 14,6 %. Vlivem vysoké inflace docházelo ke zvyšování cen dovážených základních produktů od oblečení po léky. Následkem toho poklesly reálné mzdy, které jsou přepočítávány na to, co si za mzdu skutečně člověk koupí. Nominální mzdy se nezměnily, jelikož pracovní smlouvy jsou dlouhodobé. (OECD)

Postupně však začaly růst i ceny tuzemského zboží, a to vlivem růstu cen dovážených surovin, především pohonných hmot. Tento růst cen byl světový.

V roce 2016 se rapidně propadl i vývoz a to především vývoz surovin. Spolu s nerostnými surovinami klesl hodnotově i vývoz zemědělských produktů. Ten však objemově stoupl, avšak vlivem měnového kurzu hodnotově klesl. Problémem byla malá diverzifikace vývozu, a to jak komoditní, kdy 60 % vývozu tvořily nerostné suroviny, tak zeměpisná. Nejvíce vyváželo do Ruska a Číny, přičemž v dané době začal růst podíl Ruska (až 9,5 % z 7,5 % v roce 2015), které se potýkalo s krizí, a klesal podíl rozvíjející se Číny.

Dovoz zboží klesl meziročně z více jak 40 Mld. v roce 2014 na 25 mld. USD v roce 2016. Dovážely se především stroje a jiná zařízení, tedy produkty průmyslové výroby. I u dovozu jsou nejvíce zastoupeny Rusko (36 %) a Čína (15 %). (WB)

Problémem Kazachstánu kolem roku 2016 byla především vysoká inflace. Ta rostla rapidním tempem a byla ještě zesílená pohybem měnového kurzu. Dalším zápor pro kazachstánskou ekonomiku byla i velmi malá diverzifikace vývozu. Zaměřili se především na vývoz surovin do Ruska. Vlivem změny cen surovin i krize v Rusku, klesl vývoz.

Světlým bodem bylo stále větší zastoupení oboru služeb ve tvorbě HDP. Rostlo i zastoupení zemědělství vůči těžbě surovin a to především vlivem zahraničních investic, které mířily do modernizace zemědělství a větší ekologizace. Vláda jistě podnikla správné kroky pro rozvoj investic a liberalizaci obchodu. Sice se Kazachstán potýkal s krizí, ale výhledově se jeho ekonomika zlepšovala a postupně přicházela na trendy rozvojové tržní ekonomiky. (WB)

4.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost byla po rozpadu SSSR velkým problémem. Lidé měli specializaci na určitý obor a bylo nutné je rekvalifikovat. Avšak chyběli odborníci, kteří by trénink nových zaměstnanců poskytli.

4.4.1 Nezaměstnanost v době SSSR

Po mnoho let bylo jedním z politických cílů všech států SSSR udržet téměř nulovou nezaměstnanost. Ideou socialismu bylo nabídnout zaměstnání každému, kdo o něj stojí. Vláda plánovala produkci v určitém oboru nejen podle poptávky, ale také podle nabídky pracovní síly. Někteří zaměstnanci byli nevyužiti, zbyteční.

Procento nezaměstnanosti v zemích bývalého SSSR za jeho existence se bohužel nedá odhadnout. Není nikde uvedeno. Nebylo totiž zapotřebí zkoumat něco, co vlastně neexistovalo. Nejsou tudíž žádné záznamy o nezaměstnanosti až do rozpadu SSSR.

Na jednu stranu se byla idea opravdu dobrá. Všichni lidé dostanou práci, dostanou výplatu, nebude třeba mnoho prostředků na sociální podporu. Na školách se otevíralo tolik míst, kolik bylo potřeba nových zaměstnanců. Na druhou stranu, bylo omezené svobodné podnikání. Bylo by zde mnohem více pracovních míst, kdyby mohli otevřít firmu i soukromníci. Mohli by zaměstnávat více kvalifikovaných lidí a tudíž by více lidí mohlo dosáhnout vyššího vzdělání. Další problém bylo také vedení ekonomiky podle stanovených plánů a ne dle trhu, tedy dle poptávky a nabídky. Bylo zde velké množství přebytků a naopak některé zboží bylo nedostatkové.

Plná nezaměstnanost nemohla fungovat ani z teoretického hlediska, kde je známé, že při potencionálním produktu, tedy takovém HDP, kdy ekonomik pracuje na svém ideálu, existuje právě nějaká určitá míra nezaměstnanosti. Ta je za daných podmínek pro ekonomiku zdravá a vhodná.

Problémem koncem 90. let, tedy v době, kdy se postupně SSSR rozpadal, byla neschopnost spočítat nezaměstnanost. Problémem bylo také to, že za nezaměstnané byli v socialismu považováni všichni, kteří nemají zaměstnání, tedy i studenti, důchodci či lidé, kteří práci nehledají. V dnešní době je nezaměstnaný ten, kdo nemá sice zaměstnání, ale aktivně se ho snaží najít. V době SSSR tedy neexistoval například pojem “žena v domácnosti nebo matka na mateřské dovolené”. Ano, v obou případech byly ženy legálně doma, ale byly v systému započítány jako nezaměstnané.

Pokud se podíváme na nezaměstnané, většinou se tedy jednalo o ženy, které se rozhodly pečovat o děti. Všeobecně našli práci brzy i čerství absolventi škol. Těsně před rozpadem SSSR však nezaměstnanost rostla. V Kazachstánu byl vyšší poměr nezaměstnaných v oblasti manuálních pracovníků a pracovníků v továrně. O zaměstnání přišlo i mnoho úředníků, avšak nebylo jich zde tolik, jako například v Moskvě. Velkým problémem byla nezaměstnanost žen, jelikož ty nemohly pracovat v těžebním průmyslu, který byl po rozpadu SSSR klíčovým pro HDP země. Rovněž mladí nemohli najít zaměstnání, jelikož nestihli získat zkušenosti. Problém nezaměstnanosti byl obrovský hlavně proto, že ho neuměli řešit. Pojem nezaměstnanost byl téměř neznámý a jeho řešení rovněž. (MOSKOFF, 1992)

4.4.2 Vývoj nezaměstnanosti po roce 1991

Stejně jako ve většině zemí bývalého SSSR, po roce 1991 přišla obrovská vlna nezaměstnanosti. Mnoho zemí nemělo ustanovenou vládu ani politický a ekonomický systém. Nebyl tedy kdo by tento problém řešil. Bylo nutné přijmout mnoho reforem, zmodernizovat průmysl, zemědělství.

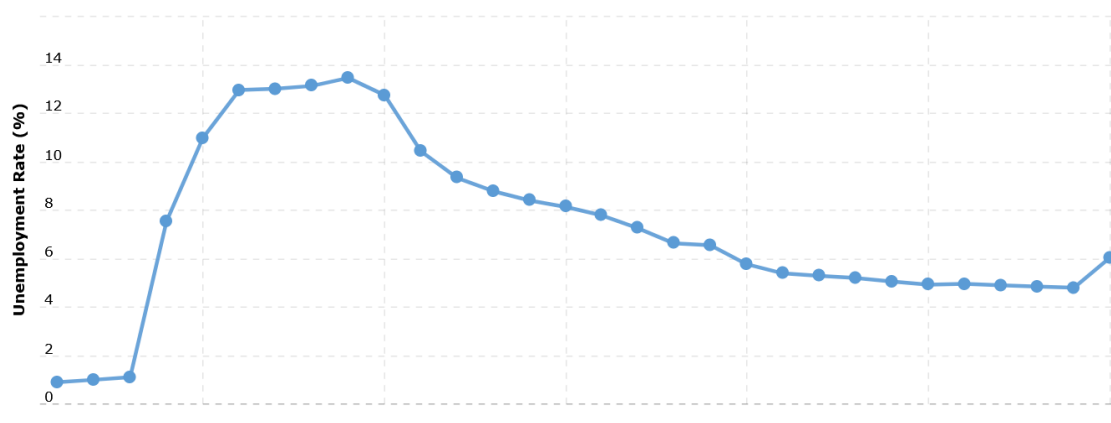
Jelikož se rozpadl celý vládní systém, rozpadla se i byrokracie a o místo přišlo mnoho úředníků. Většina z nich se však mohli zapojit do nově vznikajících úřadů.

Dále bylo velkým problémem zaměstnat mladé, kteří nestihli získat žádnou praxi a každá firma preferovala spíše zkušené pracovníky. Mnoho z nich navíc vystudovalo školy, které byly zaměřené na starší technologie a na obory, které byly polární za dob socialismu. Když se chtěla ekonomika modernizovat, bylo zapotřebí nových specialistů v nových oborech.

Řešení tohoto problému zpomalilo i to, že se dlouho o nezaměstnanosti nemluvilo. Nebyl to známý pojem za socialismu a nikdo se neobával toho, co by mohlo přijít. Jelikož ale lidem začali docházet peníze, velmi rychle se začali nových pracovních míst dožadovat. Vláda jim sice všem nemohla nabídnout zaměstnání, ale dovolila soukromé podnikání, čímž snížila nezaměstnanost také.

Jelikož se nezaměstnanost na začátku existence Kazachstánu nepočítala a nesledovala, byla velmi nízká. Poté v roce 1995 vyskočila až kolem 12-14 % a na této úrovni se držela až do roku 2000. Po roce 2000 začala pomalu klesat. Meziročně klesala postupně o 1-2 %. V roce 2010 se pokles zasekl a nezaměstnanost zůstala na 4 %. Nepatrně se zvýšila po roce 2020, odhaduji, že následkem Covidu.

Graf 1 Míra nezaměstnanosti v Kazachstánu v procentech v letech 1999-2022

Zdroj: Kazakhstan Unemployment rate. Macrotrends,2022

Nejvyšší procento nezaměstnaných je na jihu země, tedy především v oblasti Almaty, Shymkent a Turkestan. V tomto regionu je hodně podnikatelů a menších podniků, tudíž není potřeba tolik pracovní síly, jako je nabídka na trhu. Nižší nezaměstnanost je pak v regionech na severu a západě, kde převládá těžební průmysl a velké výrobní továrny.

Zajímavým faktem je, že nezaměstnanost je vyšší ve městech než na vesnicích. Je to možná z důvodu vyššího podílu zemědělství na tvorbě HDP.

Mezi lety 2010 a 2017 do Kazachstánu přišlo mnoho zkušených pracovníků, jejichž úkolem bylo zaučit nové místní pracovníky a naučit je pracovat s novými technologiemi. Také vzniknul program na podporu výjezdu studentů do zahraničí za studiem, přičemž nemusí studium platit, pokud se po ukončení školy navrátí do Kazachstánu a pracují tam alespoň 5 let. To vše spolu s reformou hospodářství, zemědělství a průmyslu přispělo nejen k poklesu nezaměstnanosti, ale růstu blahobytu, HDP a vylepšení veškerých makroekonomických ukazatelů země. (Consequences of Unemployment)

4.4.3 Možné příčiny rozdílného vývoje nezaměstnanosti

Vyvstává otázka, proč se některé země nedokázaly s nezaměstnaností vyrovnat tak dobře jako Kazachstán. Co udělal jinak?

Za prvé, Kazachstán se snaží už od počátku přilákat co nejvíce zahraničních investorů. Kazachstán má nerostné bohatství, má velmi dobré podmínky pro zemědělství a také dobré základy pro různé průmyslové obory. Avšak stát nemá dostatečné prostředky na modernizaci či na zakládání nových podniků. Proto se snaží vytvořit co nejlepší podmínky pro soukromé podnikání a hlavně pro investice ze zahraničí.

Zahraníční investice přinášejí do země nejen peníze, ale hlavně nové technologie a postupy. Většinou tyto firmy vyberou zaměstnance z tamní země a postupně je zaučují. Tím snižují nezaměstnanost a zároveň zvyšují kvalifikaci lidského kapitálu.

Některé země se nedokázaly tak rychle přizpůsobit západním trendům a liberalizovat svou ekonomiku a otevřít hranice. Proto se zasekly ve vývoji, a to jak technologickém, tak ekonomickém.

Velkou výhodou jsou zahraniční investoři, kdy je Kazachstán hodnocen jako poměrně bezpečná a potencionálně výhodná země pro investice. Je zde daňové zvýhodnění, příspěvky pro soukromé podnikatele, surovinová základna a mnoho volného prostoru. Trh je prozatím nenasyčen ve všech oblastech, a tudíž je zde spousta oborů pro nové investice. Některé obory potřebují modernizaci, jako například zemědělství a těžba. Jiné obory mohou vzniknout. Je zde také velký prostor v dopravě, energetice. Všechny tyto obory vyžadují velké množství kvalifikovaných i méně kvalifikovaných zaměstnanců a také mnoho vedoucích na kancelářské pozice.

Určitě pomohla i podpora studentů vyjíždějících do zahraničí. Tito studenti poté přináší lidský kapitál, zkušenosti, technologie. I když poté odejdou, zaučí nové místní pracovníky a předají své znalosti a zkušenosti.

V postsovětských republikách tedy jistě mělo největší vliv na ekonomiku i nezaměstnanost konkrétně to, jak moc země podporovala investice a jak moc se otevřela zahraničí. I na křivce ukazující vývoj nezaměstnanosti je vidět, že od roku 2010, kdy začali přicházet noví investoři, se nezaměstnanost konstantně snižovala.

Pokud tedy některá země má stále problémy, jistě je vhodné využít zahraničních investic. Je však nutné ustanovit stabilní vládu, která získá důvěru občanů i okolního světa. To může být u postkomunistických států velmi obtížné.

V předchozí kapitole se tedy věnovali ekonomice Kazachstánu, jejímu vývoji po rozpadu SSSR a zaměřili jsme se i na nezaměstnanost. Zjistili jsme, že Kazachstán se poměrně rychle, tedy během deseti až dvaceti let, dokázal poměrně dobře vypořádat s problémy postsovětských republik. Otevřel své hranice zahraničním investorům, zmodernizoval průmysl

a věnoval se i ekologizaci zemědělství. Také přijal mnoho reforem v oblasti podpory investic a soukromého podnikání. Nebránil se importu technologií a lidského kapitálu, a tak i finančních prostředků skrze zahraniční investice. Pro zahraniční investory je důležitá i vláda a politická scéna, která alespoň navenek působí stabilně a demokraticky. Věřím, že právě toto byly i důvody poměrně krátkého období vysoké nezaměstnanosti v Kazachstánu.

5 Nezaměstnanost v KZ v letech 2020 a 2021

Stejně jako ve zbytku světa, i v Kazachstán v letech 2020 a 2021 řádil virus Covid-19. V mnoha zemích vlivem pandemie byla nařízena karanténa a omezilo se podnikání. Zavřely se školy, restaurace, hotely. Omezilo se cestování, cestovní ruch, kulturní život. V mnoha zemích následkem pandemie vzrostla i nezaměstnanost, a to především z důvodu uzavření restauračních a kulturních zařízení. Došlo ke zdražení a omezení prodeje, a tudíž byly i některé firmy nuceny propouštět své zaměstnance.

5.1 Nezaměstnanost před pandemií Covid

Pro lepší a názornější porovnání se nejdříve budeme věnovat situaci před rokem 2020 a následně situaci během pandemie. Prozatím se nedá zhodnotit situace po pandemii, jelikož bohužel nikdo netuší, kdy pandemie skončí a nebudou již přicházet další vlny.

5.1.1 Ekonomická situace v KZ

Páteří kazašské ekonomiky je těžba ropy, významnou roli hraje také těžební a zpracovatelský sektor, stejně jako velkoobchod a maloobchod. Dohromady tvoří přes 40 % HDP. Velký význam pro Kazachstán má také stavebnictví, nemovitostní služby a doprava.

V roce 2019 byl růst investiční aktivity v Kazachstánu výrazný a činil až + 8,8 %. Sice byl velmi vysoký, avšak zůstávaly nižší než v roce 2018, kdy tempo růstu investic do stálých aktiv dosáhlo dokonce 17,5 %. Důvodem takto vysokých investic byla především modernizace tří ropných rafinérií, na které se podíleli téměř 100 % pouze zahraniční investoři.

V roce 2019 poté pokračovaly investice do ropného průmyslu. Došlo k rozšíření těžebních kapacit na ropném a plynovém poli Tengiz. Na tamních projektech se částečně podílela i ČR.

Další investice plynuly do modernizace zemědělství. Jednalo se především o zúrodnování půdy, zvýšení efektivity a podporu menších zemědělců.

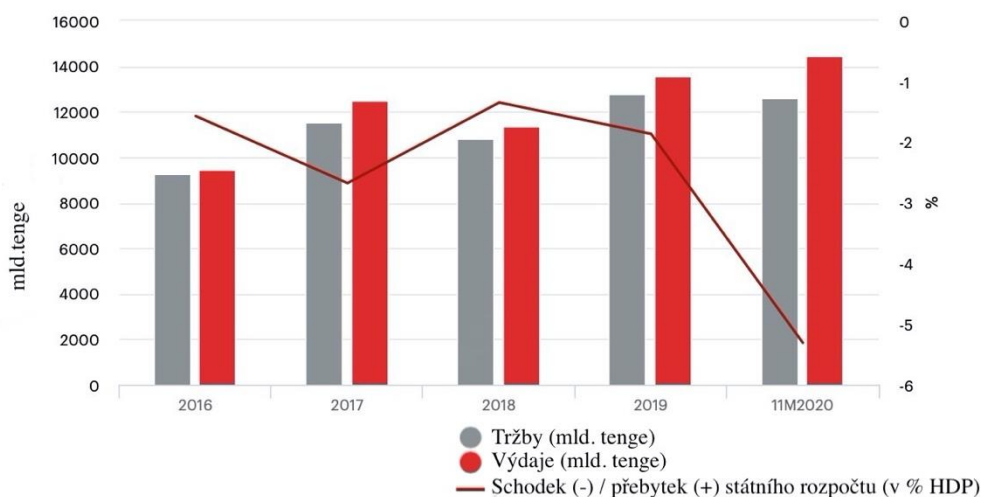
Nejatraktivnější se však jeví investice do vodohospodářství. Kazachstán se obává nedostatku vodních zdrojů, jelikož se jedná o vnitrozemský stát, který mnoho zásob vody spotřebuje na zemědělství a zavlažování. V Turkestánském kraji probíhá pilotní projekt digitalizace. Postupně by mělo být digitalizováno všech 40 nádrží po celém území. (Kurzy, 2020)

Úvěrová aktivita v Kazachstánu se v roce 2019 rozšířila především díky maloobchodnímu sektoru. V posledních letech se podíl úvěrů v národní měně zvyšuje a podíl úvěrů v cizí měně na celkovém objemu úvěrů klesá. To znamená, že se více investuje v národní měně, tedy více investic plyne do Kazachstánu, než aby kazachstánci investovali do zahraničí. Taktéž se zvyšují úvěry pro podnikatele domácí, kteří zakládají většinou podniky v oblasti maloobchodu.

Národní banka Kazachstánu uplatňuje politiku cílování inflace: pro roky 2019–2021 je inflační cíl stanoven v koridoru 4–6 %. V roce 2015 došlo k přechodu na režim plovoucího měnového kurzu a režim cílování inflace. Prozatím se dařilo inflaci udržet v daném pásmu, avšak nyní probíhá celosvětová inflační krize a zdražování. Lze tedy předpokládat, že postupně bude mít určité problémy s inflací i Kazachstán.

V Kazachstánu se v období 2012–2020 rozpočtové příjmy snížily z 27 na 17 % HDP, zatímco výdaje se pohybovaly od 20 do 25 % HDP. Hlavním zdrojem příjmů pro rozpočet Kazachstánu jsou daňové příjmy. Kazachstán prozatím nevyváží tolik surovin a výrobků, aby se výrazně projevíly v rozpočtu na straně příjmů. V posledních deseti letech je rozpočet tedy schodkový. Názorně je růst státního dluhu vidět i na následujících grafech.

Graf 2 Parametry státního rozpočtu Kazachstánu v letech 2016–2020

Zdroj: Ministerstvo financí Republiky Kazachstán,2021

Graf 3 Dynamika směnného kurzu kazašského tenge vůči dolaru

Zdroj: Národní banka Kazachstánu,2021

5.1.2 Nezaměstnanost v KZ

Počet nezaměstnaných v Kazachstánu v říjnu 2019 činil 443,2 tisíc lidí, míra nezaměstnanosti dosahovala 4,8 %

Úředně evidovaných na úřadech práce jako nezaměstnaných bylo ve stejném období 165,8 tis. Podíl těchto nezaměstnaných činil 1,8 % pracovní síly.

Skrytá míra nezaměstnanosti ve třetím čtvrtletí 2019 roku činila 0,3 % (24,9 tis. osob) z celkové pracovní síly. (Statista, 2020.)

Připomeňme, že skrytá nezaměstnanost (nedobrovolná podzaměstnanost) ukazuje, kolik zaměstnanců je zaměstnáno ve zkráceném pracovním týdnu nebo na částečný úvazek a jsou také na administrativní dovolené bez mzdy nebo s částečnou mzdou. V tomto případě se jedná především o ženy či důchodce, kteří práci hledají složitěji.

Po roce 200 nezaměstnanost v Kazachstánu neustále klesala. Od roku 2010, kdy se země otevřela zahraničním investorům, se nezaměstnanost držela pod 5 %. Takto nízká míra nezaměstnanost je v porovnání například s evropskými, mnohem vyspělejšími státy velmi nízká a hlavně stabilní. (Statista, 2020.)

Těsně před pandemií Covid 19 se nezaměstnanost stále držela velmi nízko. Hlavním důvodem bylo velké množství nových investic do rozšiřování zemědělských oblastí, továren, modernizaci těžebního průmyslu a také množství nových energetických základen. Všechny tyto investice vyžadovaly finanční kapitál a nové technické vybavení. Ale základem byl i lidský kapitál. Ten byl také importován ze zahraničí. Jednalo se však většinou o pracovníky, kteří na území Kazachstánu pobývali přechodně, pomohli v začátcích firmy a zaučili nové pracovníky.

Velmi napomohla i podpora vzdělávání kazašských studentů v zahraničí, kde mohli získat zkušenosti, ale i se naučit jazyk, aby mohli lépe spolupracovat se zahraničními investory. Tím se snížila i nezaměstnanost absolventů, která je právě v Evropě velkou hrozbou a problémem.

Jelikož před pandemií byl velký boom investic, a to především do dopravy a vodohospodářství, nezaměstnanost konstantně klesala. Avšak jelikož již byla na úrovni pod 5 % trvale, klesala pouze o tisíciný procent. Těsně před krizí byla na úrovni 4,8 %. (Statista, 2020.)

5.1.3 Možné příčiny nezaměstnanosti v KZ

V Kazachstánu byla vysoká nezaměstnanost především v 90. letech. V té době se však tomuto ukazateli nevěnoval takový zřetel. Problém byl především v nedostatku pracovních míst, kdy mnoho továren bylo ve vlastnictví státu. Tyto továrny byly následně zavírány jako nadbytečné. Nadbytečné se staly při přechodu plánovaného hospodářství na tržní, kdy si trh diktuje a určuje, co bude vyráběno a prodáváno. Dříve to byla vláda a proto se velmi často vyrábělo nepotřebné zboží a byl nedostatek zboží potřebného. S tím souvisel i nadbytek personálu v daném oboru.

Na školy bylo přijímáno tolik lidí, kolik si vláda myslela, že bude potřeba. Samozřejmě i zde nastaly chyby, kdy lidé šli do oborů, které nebyly perspektivní. Proto tyto obory brzy po revoluci zanikly a lidé přišli o práci.

Dalším problémem bylo zavírání státních firem, na jejichž odkup neměli soukromníci často finanční prostředky. K privatizaci sice došlo stejně jako ve většině postkomunistických států. Avšak nebylo prakticky možné, aby všechny státní podniky spolu se všemi jejich dluhy přešly do soukromého vlastnictví. Soukromníci v té době nebyli natolik odvážní ani majetní,

aby mohli zakládat velké nové společnosti. Tudíž pracovníci státních podniků o svá zaměstnání přišli a bylo složité najít nová.

Další skupinou nezaměstnaných byli státní zaměstnanci, kteří pracovali v kancelářích. Během komunistické vlády bylo zaměstnáno velké množství úředníků. Ideou této politiky byla minimální míra nezaměstnanosti, a tudíž bylo nutné najít pro každého nějaké zaměstnání. Velmi často se řešením, především u žen, stala administrativní pozice. Po výměně vlády nebylo již stejné množství úředníků potřeba. Tudíž i zde mnoho lidí ztratilo práci.

Jelikož nejvíce úřadů bylo v hlavním městě, tedy administrativním centru, v této oblasti byla většina nezaměstnaných žen a jejich kvalifikace byla administrativní. Naopak v odlehlejších oblastech se jednalo o různé manuální pracovníky či zemědělce.

Postupně se projevovalo, jaké obory jsou perspektivní a jací pracovníci chybí. Podle toho si většina nových studentů vybírala své zaměření. Starší generace zase postupovali různé rekvalifikaci, aby získali nutné zkušenosti. Tudíž po cca 7 letech se začali obnovovat lidské zdroje a nezaměstnanost začala klesat. Zároveň došlo k příchodu investorů ze zahraničí a vzniku větších firem, které zaměstnaly více lidí.

Jednoznačně tedy příčinou nezaměstnanosti byla především špatně nastavená politika a hospodářství, které bylo plánované a nerespektovalo potřeby trhu. (Consequences of Unemployment.)

5.2 Nezaměstnanost během pandemie Covid

Pandemie Covid začala koncem roku 2019 v čínském městě Wuchang. Z tohoto ohniska se šířila dále do celého světa. V Evropě se objevila nejdříve a nejsilněji v Itálii. Postupně se šířila dál, až se dostala až do Kazachstánu. První pacienti s diagnózou covid pozitivní se objevili začátkem března 2020. A stejně jako ve zbylých zemích světa, i zde napáchal covid škody nejen na životech, ale i na ekonomice.

5.2.1 Ekonomická situace v KZ

Hrubý domácí produkt Kazachstánu se za prvních pět měsíců roku 2020 snížil o 1,7 %. To stručně popisuje první následky pandemie koronaviru pro Kazachstán. K propadu došlo především kvůli snížení spotřebitelských výdajů. Lidé se obávali přicházející krize, a tudíž začali šetřit. Také snížili nákupy, jelikož lidé zůstávali častěji doma. V poslední řadě se jednalo jistě i o snížené příjmy z cestovního ruchu, kdy již počátkem března 2020 došlo ve většině států k uzavření hranic. Samozřejmě velmi brzy se snížily i exporty, jelikož klesala nejen domácí, ale i světová poptávka.

Velkou ránu dostala ekonomika po poklesu cen v ropném a plynárenském průmyslu. Následkem pandemie rapidně klesly ceny na komoditních trzích. Tento pokles byl jeden z největších od 90. let. Vzhledem k tomu, že v Kazachstánu je až 15 % HDP tvořeno prodejem surovin, tedy ropy a zemního plynu, znamenal tento pokles pro HDP Kazachstánu další propad.

Velký propad zaznamenaly i další oblasti podnikání. Velmi vážné následky měla pandemie v sektoru služeb. Podniky v sektoru služeb i další sektory ekonomiky musely omezit svou činnost, někdy zcela zavřít své provozovny. Pokud byla jejich činnost neomezena vládou (velké výrobní továrny a podniky základní infrastruktury), byly omezeny alespoň samotnou nemocí covid 19, kdy mnoho pracovníků bylo buď nakažených, nebo v karanténě. Pro mnoho firem znamenal ze začátku také velké zpomalení přechod na online formu práce, tedy na home office.

Sektor služeb, tedy služby kosmetické, stravovací, kulturní, se začaly opět otevírat na konci května, tedy po dvou měsících odmlky. Při první vlně se obávali lidé i podnikatelé i vycházet, tudíž nefungovala ještě zatím ani donáška do domu či online objednávky. Ztráty byly pro některé podnikatele tak veliké, že byli nuceni své provozovny zavřít. Po otevření služby nadšeně navštěvovali místní Kazachstánci, avšak stále byli opatrní, jelikož se spotřebitelé báli následků krize. Zahraniční turisté se stále vyskytovali v menších číslech.

Dlouhou odstávku zaznamenala i doprava, a to hlavně železniční a letecká. Snížila se razantně přeprava osob, lidé necestovali do práce, za rodinou, na dovolené.

Mnoho zaměstnanců v dopravě či službách přišlo o své pravidelné příjmy, někteří i o zaměstnání. Bez práce skončili i podnikatelé, kteří byli nuceni zastavit podnikání.

Vláda na podporu podnikatelů přispěla 42 500 tenge ze Státního fondu sociálního pojištění. Až 8 milionů obyvatel požádalo o příspěvky spojené s nemožností práce a podnikání v době vládou vyhlášeného nouzového stavu. Sociální pomoc byla nakonec vyplacena pouze 4,6 milionům občanů a celkově činila 321,9 mld. tenge.

Nouzový stav a omezení podnikání a společenského života, která s ním souvisí a také onemocnění pracovníků a tedy zpomalení výroby byly vnitřní faktory poklesu HDP. Vnějšími faktory byly pokles cen surovin, uzavření hranic a omezení interakce a obchodu s ostatními státy.

Stejně jako většina vlád světa, i kazachstánská přichystala různé záchranné balíčky. Jejich cílem byla podpora malých a středních podnikatelů a jejich záchrana před krachem následkem omezení v rámci nouzového stavu. Balíček obsahoval nejen přímé dávky, ale především zvýhodněné podnikatelské úvěry, osvobození od daní, podpora zaměstnanosti

formou tvorby nových míst či finanční odměny pro zaměstnavatele. Přímé platby byly připsány především občanům, kteří přišli o své příjmy a ocitli se ve hmotné nouzi.

Na tyto akce bylo poskytnuto 5,93 bilionu tenge, z toho 3,46 bilionu tenge - na náklady republikového rozpočtu, 2,47 bilionu tenge - na úkor mimorozpočtových fondů.

V součtu se nejvíce za celý rok propadnul sektor služeb. Tempo růstu tohoto oboru bylo záporné a to o 5,6 %. (Macroeconomics, 2020.)

Naopak došlo k nárůstu v oblasti informačních a komunikačních služeb. V rámci tohoto oboru mluvíme i o veškerých informačních technologiích. V tomto oboru vlivem nutnosti přechodu na online komunikaci i home office došlo k nárůstu o 8,6 %. Rostl také sektor zemědělství o 5,6 %.

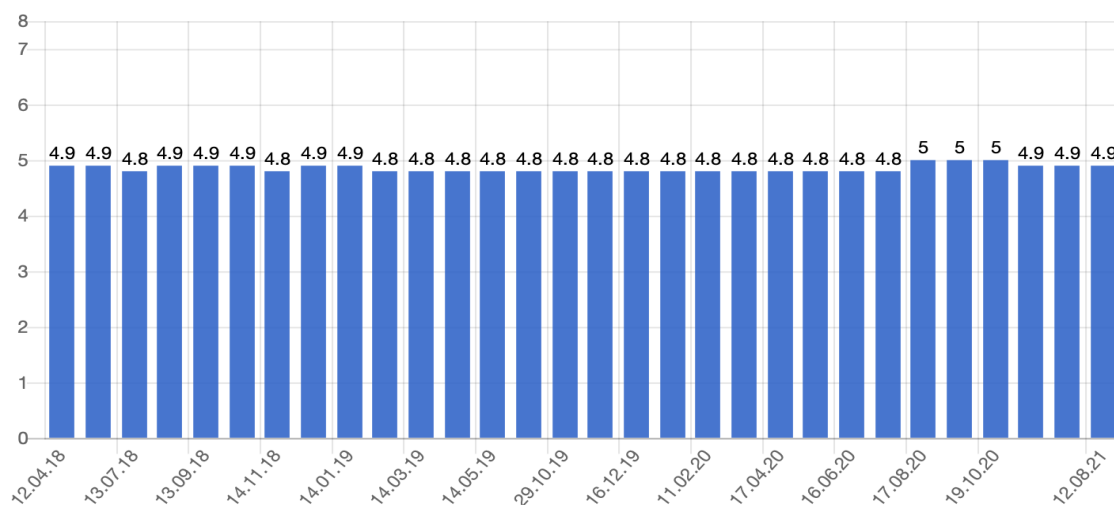
Zde došlo k nárůstu především díky obavám obyvatel z naprostého logdown a uzavření i obchodů se základními potřebami a potravinami. Tudíž si lidé dělali zásoby a nadměrně utráceli za jídlo. Naopak snížili výdaje na kosmetické služby, stravovací služby, kulturu ale i na oblečení.

V celkovém součtu tedy HDP za rok 2020 klesl o 2,6 %. V roce 2021 očekáváme stejný pokles, jelikož sice pokles služeb bude nižší, jelikož se již lidé naučili využívat online formy těchto služeb. Avšak nebyl prozatím zaznamenán tak výrazný růst služeb v oblasti IT a zemědělství. (Macroeconomics, 2020.)

5.2.2 Nezaměstnanost v KZ

Jak se vyvíjela nezaměstnanost od roku 2018 do rok 2021 ukazuje následující graf.

Graf 4 Míra nezaměstnanosti v Kazachstánu v letech 2018-2021

Zdroj: AERC, 2021

Ve grafu můžeme vidět nárůst nezaměstnanosti v druhé polovině roku 2020. Začátkem daného roku byla nezaměstnanost konstantní na 4,8%. Důvodem může být zřejmě pomalejší reakce na první vlnu pandemie. Dále také to, že první vlna nebyla tak dlouhá a ničivá pro zdravotnictví, ekonomiku ani zdravotní systém, alespoň v Kazachstánu. Podnikatelé i obyvatelé měli většinou zásoby zboží a finanční rezervy, a tudíž je první vlna tolik nezničila. Zkrachovaly tedy hlavně podniky, které nebyly připraveny na jakékoliv problémy. Neměly diverzifikované riziko a ani zásoby pro případ výpadku příjmu. Fungoval zde zákon evoluce: „přežijí jen nejsilnější.“ Pokud by tyto podnikatele a společnosti neporazil covid, jistě by brzy zkrachovaly z jiného důvodu. Jelikož zkrachovala jen několik menších podniků a podnikatelských subjektů, nezaměstnanost tudíž tolik nevzrostla.

Nárůst nezaměstnanosti nebyl veliký ale ani při další vlně. Nárůst byl pouze o 0,2 %, tedy nezaměstnanost se dostala na 5 %. Je možné, že další vlnu již obchodníci očekávali a dokázali se na ni dostatečně připravit. Mnoho obchodníků přešlo na online prodej, restaurace začaly balit jídla sebou. Divadla začala vysílat online. Právě přenosem veškeré komunikace, nákupů i kulturního života na online platformy vzniklo množství příležitostí pro programátory, pracovníky v IT komunikaci i pro dopravce a rozvoz. Tudíž vznikla spousta pracovních míst pro ty, kteří ztratili práci v jiném oboru. Byla však nutná rychlá rekvalifikaci, tudíž záviselo i na ochotě zaměstnance změnit svůj obor. (Macroeconomics,2020)

5.2.3 Možné příčiny nezaměstnanosti v KZ během Covid pandemie

Během pandemie Covid byla přijata mnohá opatření, která omezovala život lidí nejen v KZ, ale všude na světě. Nejčastěji omezila soukromé podnikání v oblasti kultury a restauračních a hotelových zařízení. Vliv měla však i na cestovních ruch, sportovní průmysl, dopravu. (Kazachstán, 2021)

I v KZ bylo omezené setkávání lidí a hromadné akce. Dále byly uzavřeny restaurace a mnohé obchody. Mnoho lidí přestalo chodit do práce a mělo částečný či plný home office. Na okamžik byly uzavřeny i školy, čímž klesla vytíženost hromadné dopravy.

Na druhou stranu jistě i v KZ získaly popularitu nové obory, jako například IT obory, online nakupování a následný rozvoz. Bohužel však v zemi není dostatek IT specialistů. Většina studentů těchto oborů studují v zahraničí, a tudíž nemohli využít ani jejich pomoci, jelikož byly uzavřené hranice.

Dále také je pro podnikatele velmi složité stát se zaměstnancem. Podnikatelé byli většinou z jiných než IT oborů a nebylo pro ně připraveno žádné přeškolení a rekvalifikace.

Nově se uvolnily různé pozice skladníků nebo řidičů rozvozu. Avšak tyto nebyly pro bývalé podnikatele lukrativní a dobře finančně hodnocené.

V KZ fungovala jakási státní podpora pro podnikatele. Jak bylo uvedeno již v začátcích práce, KZ velmi podporuje zahraniční investice i soukromé podnikání celkově. Avšak tato podpora ani z ekonomického hlediska a logiky nemohla být dostatečně vysoká, aby nahradila veškerý ušlý zisk.

O příjmy tak přišli nejen samotní podnikatelé, ale také pronajímatelé prostor či jejich dodavatelé. Pokud však měli dodavatelé své zakázky diverzifikované, přišli pouze o část příjmů. V případě nediverzifikovaného podnikání je bohužel podnikatel odsouzen k zániku, jelikož je ve velkém podnikatelském riziku. To je jednoduše nevýhoda soukromého podnikání.

Příčinami nezaměstnanosti byla teda změna orientace například obchodu z kamenných prodejen, kde byly zaměstnány prodavačky, na online obchody, kde jsou potřeba IT specialisté a operátoři. Omezila se doprava osob, ale o to více vzrostla doprava potravin. Problém bylo především zaměstnání spousty podnikatelů, umělců a majitelů kulturní a restauračních provozoven. Těmto bylo nabídnuto buď zaměstnání v IT oboru a nebo v podnicích velkovýroby.

Zásadním problémem je hlavně malá diverzifikace podnikání a závislost na vnějších okolnostech. Dále také nepřipravenost lidského kapitálu na změnu a pomalá reakce vlády na změny na trhu práce. Bylo by ideální, kdyby byly okamžitě nabídnuty různé rekvalifikační kurzy a brigády pro studenty v těchto oborech. Bohužel za dané situace nebylo možné žádné školení a už vůbec návrat studentů z jiných zemí s cílem chránit zdraví obyvatel. I když se to nezdá, zdraví obyvatel je pro ekonomiku klíčové, jelikož jen zdraví a vitální zaměstnanci mohou efektivně provádět svou činnost a generovat zisk.

Předpokládá se, že po covidové krizi bude ještě několik let ekonomika na horší úrovni, než bývala. To znamená nižší HDP a jeho pomalejší růst. Avšak postupně se vše vrací k normálnímu životu, a tudíž i politika, ekonomika a i zaměstnanost a trh práce.

5.3 Státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti je jedna z důležitých činností státu. Tato činnost zahrnuje optimalizaci trhu práce, jeho fungování, koriguje nabídku a poptávku práce.

Politika zaměstnanosti se může vyskytovat ve dvou formách: aktivní a pasivní. Většina vlád obě formy kombinuje a vzniká tak nejefektivněji podporovaný trh práce. Je důležité uvědomit si, že trh práce není plně pod kontrolou státu, pouze stát dohlíží na tuto oblast ekonomiky a snaží se ji podporovat.

V rámci aktivní politiky se snaží vláda jakkoliv podpořit a zvýšit zaměstnanost. U pasivní politiky se již pouze snaží utlumit dopady vzniklé zvýšené nezaměstnanosti. Záleží na aktuální situaci jakou politiku vláda více využívá.

5.3.1 Organizační struktura státní program pro rozvoj produktivního zaměstnávání

Stejně jako v jiných státech, i v KZ je možné při aktivním přístupu zaměstnanec využít několika možností nabídky práce. O zaměstnání se může jedinec ucházet skrze přátele a známé, kteří pracují v podobném oboru. Doporučení již zavedeného zaměstnanec je vždy ceněno. I přesto, že se o místo uchází absolvent, mohou při splnění povinných podmínek a ještě s doporučením staršího zaměstnanec jeho šance hodně vzrůst.

Dále mohou zájemci o zaměstnání využít mnoha náborových agentur. Jedná se o agentury, které velmi často v posledních letech zajišťují především online možnost kontaktu nabídky a poptávky zaměstnání. Stejně jako v jiných zemích, i v KZ fungují velmi jednoduše. Společnosti se zaregistrují a zveřejňují volná místa. Také mohou pouze o novém volném místě informovat agenturu, která následně vytvoří inzerát. Zaměstnanci se zaregistrují na stránce, navolí různé parametry a již mohou vyhledávat pro ně nejvhodnější pozice. O ty zažádají a následně již probíhá několik kol výběrového řízení. Z těch největších agentur, které nabízí své služby i online, patří: enbek, hh, market a oxl.

Velmi podobný způsob získal na popularitě v posledních letech. Jedná se o uveřejňování nabídek zaměstnání na sociálních sítích. Tímto způsobem může zaměstnavatel hledat především potencionální zaměstnanec z řad mladších ročníků, jelikož právě tito nejvíce využívají sociální média. Velmi účinné je sdílení inzerátu, čímž se zdarma a velmi rychle může šířit a zaujmout tak i zaměstnanec méně aktivní při hledání zaměstnání.

Poslední možností je registrace v zaměstnaneckém centru. Jedná se o státní úřady, které vedou evidenci volných míst. Po úspěšné registraci, ke které jsou však potřeba mnohé oficiálně potvrzené dokumenty. Následně je životopis zájemce zveřejněn na State Labour Exchange website (enbek.kz). Zde mohou kontaktovat zájemce přímo potencionální zaměstnavatelé a nebo je na nové volné místo upozorněn zájemce přímo státní agenturou.

Poslední možností je využití mnoha podpůrných státních programů. Mezi ty nejrozšířenější patří program “S diplomem na vesnici”.

Tento program má sloužit rozvoji absolventů a zároveň rozvoji rurálních oblastí. Absolventi mnoha škol jsou posílání do vesnických oblastí, kde mohou získat mnoho zkušeností. Navíc k novému zaměstnání jsou poskytnuty další benefity. Jedná se o jednorázovou finanční podporu na stěhování. Dále také možnost půjčky s velmi nízkým úrokem

na výstavbu nového bydlení. Posledním typem podpory je zajištění růstu platu alespoň o 25% v porovnání s průměrným růstem platů.

V posledních letech se také rozhodla vláda podporovat podnikání a nově vznikající podniky. Program je cílem především na podporu generace třicátníků, tedy na mladé a perspektivní zaměstnance. Očekává se, že jsou přizpůsobiví a ochotní za prací i cestovat. Snaží se tak poskytnout oboustrannou pomoc. Mladým sehnat zaměstnání nebo je podpořit v podnikání, a zároveň rozšířit různé služby i do odlehlých částí země. Zaplňují se nejen dlouhodobá místa, ale i krátkodobé pracovní pozice v rámci zajímavých projektů. Tím získají mladí zkušenosti a bude pro ně jednodušší najít další zaměstnání.

Dále jsou zde i programy, kterých se mohou zúčastnit i mladí studenti nebo naopak čilí senioři. Jedná se o různé sociální práce, v jejichž rámci dochází také k oboustranné pomoci. Jedná se často o poskytnutí pomoci seniorům, postiženým nebo dětem. Rovněž o zajištění veřejného pořádku a blaha.

Pro mladé je poté určen program stáží, kterých se mohou zúčastnit, čímž získají opět další cenné zkušenosti. V rámci těchto stáží obdrží pracovníci základní odměnu, kterou vyplácí stát, nikoliv firma. Firma naopak může získat granty na nové projekty, do kterých zapojí právě studenty a mladé absolventy.

Poslední možností je poté práce v centrech veřejných služeb, kde opět slouží především k sociální pomoci. Využívá se toho například v letních měsících, kdy je velký zájem o sociální centra, která poskytují hlídání dětí. Zároveň je velký zájem studentů, kteří o prázdninách neseženou jinou brigádu.

I přesto, že je zde mnoho příležitostí k zaměstnání nebo sebevzdělávání a zlepšení svého vlastního potenciálu, mnoho lidí se k tomu nehlásí. Důvodem je vysoká administrativní náročnost a mírná nejistota ve vládní instituce. Hojně je využíván program pro vzdělání v zahraničí, který je podmíněn návratem do vlasti a prací ve veřejném sektoru minimálně po dobu pěti let. (Employment in Kazachstan, 2021)

Státní politika zaměstnanosti se mimo jiné řídí i “Dohodou o posíleném partnerství a spolupráci mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné straně a Republikou Kazachstán na straně druhé”.

V této dohodě se věnuje zaměstnanosti a sociálnímu rozvoji společnosti Kapitola 16. Klade se důraz na rovné příležitosti, vzájemnou podporu států při studiu, zlepšování kvality životního prostředí ale i zlepšování životních podmínek na území Kazachstánů, ale i pro kazachstánské obyvatele na území EU. Dále jsou zde ukotveny základní principy jako rovnost pohlaví v zaměstnání, nediskriminace dle rasy nebo vyznání a další základní práva a povinnosti

v oblasti zaměstnanosti. Státy také slibují pracovat na zvyšování počtu pracovních míst a na kvalitě služeb ze strany státu. Dále také by mělo dojít ke vzájemnému sociálnímu dialogu mezi zaměstnanci, odbory a zaměstnavateli. Velký důraz je kladen i na bezpečnost a zdraví při práci, což se projevilo například během pandemie covid 19, kdy všechny státy zavedly různé povinnosti ochranných pomůcek na pracoviště a také testování. (Dohoda o posíleném partnerství, 2015)

5.3.2 Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti

Nezaměstnanost byla problémem od nepaměti, avšak do středu zájmu většiny zemí se dostala až po skončení finanční krize v roce 2008. Vysoká nezaměstnanost v důsledku krachu firem nebo snižování nákladů se stala problémem především pro absolventy a mladá pracující. Proto bylo nutné zavést různé nástroje na podporu zaměstnanosti, které však pomohou nezaměstnaným práci najít, ne je podpořit finančně při času tráveném doma.

Politika zaměstnanosti se dělí na aktivní a pasivní. Aktivní politika zahrnuje participaci státu při hledání nového zaměstnání. Pomoc může poskytovat skrze odborné vzdělání, pomoc při hledání zaměstnání. Dále se také zaměřuje na zaměstnavatele, a to tak, že jim poskytuje mzdové dotace na různé programy veřejných prací, které podnik nabízí. Dále také může podporovat menší podnikatele nebo živnostníky. Zde může být využito také dotací na nové pracovní místo, protože i živnostník může zaměstnávat asistenty. Nebo mohou také podpořit přímo mikro podnikatele příspěvky, snížením daním, dotacemi atd. Vysoká nezaměstnanost panuje především, pokud je ekonomika v krize. Z krize vede velmi často cesta přes zvýšení produkce, tedy HDP. A k té dojde právě pokud se zapojí všechny ekonomické subjekty, včetně těch drobných. (Employment in Kazachstan, 2021)

Pasivní politika naopak podporuje pasivní přístup obyvatel k hledání zaměstnání. Tím se míní, že poskytuje finanční podporu v nezaměstnanosti, důchodu a tím snižuje motivaci vrátit se do zaměstnání. Na druhou stranu většina států je sociálně orientovaná a není možné vyloučit člověka za ztrátu zaměstnání na okraj společnosti.

Konkrétně v Kazachstánu nejsou zaváděna žádná speciální opatření. Principy politiky zaměstnanosti jsou velmi podobné vyspělým zemím. Jejich cílem je snížit nezaměstnanost na minimum a jistě zajistit její nejnižší úroveň a vyvarovat se jejímu růstu.

Začátkem tisíciletí byl přijat nový Program boje proti chudobě a nezaměstnanosti. Jeho cílem bylo najít zaměstnání alespoň pro jednoho člena rodiny. Také měl stimulovat různými způsoby vytvoření nových pracovních míst.

Postupně začaly být potřeba oddělené plány, na podporu zaměstnanosti a na řešení problémů chudoby. Od roku 2003 tedy fungoval Státní program pro snižování chudoby v Republice Kazachstán. Od tohoto okamžiku fungují v Kazachstánu různé plány na snižování a chudoby či nezaměstnanosti, které se vždy po určitých cyklech upravují, ale jejich cíl je stále stejný. (Employment in Kazachstan, 2021)

Tyto plány fungovaly i během finanční krize 2008. S cílem udržet stabilitu vzniklo až 400 tisíc nových pracovních míst ve všech různých oborech. Tento plán obsahoval velmi rychlá a nečekaně účinná opatření.

Na plán z roku 2008 navázal Plán zaměstnanosti 2020, který měl řešit problém nezaměstnanosti od roku 2013 do 2020 a popřípadě i dále. Hlavní cílem bylo zapojit do pracovního a výrobního procesu co nejvíce nezaměstnaných, motivovat je k zaměstnání. Dále také podpořit k co největšímu výkonu živnostníky a podnikatele. Cílem všech pracujících by mělo být rozvíjet sám sebe a tím zvyšovat hodnotu lidského kapitálu celé země. Podporovány byly především projekty industrializace, ekologizace, investice do rozvoje technologií. Dobře ceněny byly i investice do různých druhů sociálních podpor.

V roce 2017 se začal realizovat Státní program rozvoje produktivní zaměstnanosti a masového podnikání. Ten měl podporovat především podnikání v letech 2017–2021.

Tento program byl však pozastaven během covidové krize, avšak v té době ani nebyl o nové podnikání zájem. I přesto, že byl průběh programu přerušeno coronavirovou krizí, našlo krátkodobé zaměstnání 1,4 milionů lidí v rámci projektů. Dalších 900 tisíc občanů získalo podporu na své podnikání. Nakonec 334 tisíc osob našlo trvalé zaměstnání. (Employment in Kazachstan, 2021)

Programa “Enbek”, jak je tento program nazýván, obsahuje řadu aktivních politik (opatření) pro odborné vzdělávání a rekvalifikace, dotování pracovních míst, zvyšování územní mobility pracovníků, podporu podnikání prostřednictvím udělování grantů, zvýhodněné půjčky, školení v základech podnikání. Celkem 630 tisíc lidí bylo zaměstnáno na dotovaných místech. Dále 160 tisíc občanů využilo školení pro soukromé podnikání. Následně 140 tisíc lidí získalo granty a mikroúvěry na své podnikání. 80 tisíc lidí využilo podpory pro svá další studia a 190 tisíc lidí využilo různých druhů školení zdarma. V neposlední řadě 25 tisíc obyvatel využilo podpory na bydlení při přesídlení za účelem zaměstnání. V rámci školení a proškolení získali účastníci certifikáty o absolvování kurzů. (Employment in Kazachstan, 2021)

Enbek také umožnil založení sociálních pracovišť, kde byli zaměstnaní nezaměstnaní a pomáhali seniorům či dětem. Také existovala sociální místa, která byla podporována z veřejného rozpočtu, tedy zaměstnavatel, který vytvořil toto nadbytečné místo, dostal následně

dotace od státu. Následně také mnoho z nich mohlo za podporu z veřejných rozpočtů se podílet na veřejně prospěšných pracích.

Hodně velkou podporu dostali také absolventi. Dostali příležitosti ke vzdělávání, mohli absolvovat kurzy, které nebyly přístupné v rámci běžné školní výuky nebo se zdokonalit v jazyce. Také se mohli zúčastnit stáží, kde získali nejen zkušenosti, vzdělání, peníze ale hlavně poté mohli snadněji získat zaměstnání. Pokud hledali zaměstnání, byly jim poskytnuty rady a informační systém.

V rámci všech programů získalo nové zaměstnání nebo alespoň lepší podmínky pro jeho získání spousta mladých, ale i lidí středního a důchodového věku. Jistě tak patří mezi nástroje aktivní politiky.

5.3.3 Nástroje pasivní politiky zaměstnanosti

Bohužel politika Kazachstánu se po rozpadu SSSR zotavuje pouze velmi pomalu. Vždy když přijde jakákoli krize, ať už politická nebo ekonomická, kazachstánský vývoj to velmi zpomalí. Spolu s rychlostí vývoje roste a klesá i nezaměstnanost.

I zde funguje sociální podpora v nezaměstnanosti. Je nutné se nejdříve registrovat na úřadě práce, a tím vyjádřit snahu o to zaměstnání si nalézt. Tak se osoba stane oficiálně nezaměstnanou dle právních předpisů.

Výše sociální dávky při ztrátě zaměstnání se stanoví vynásobením průměrného měsíčního příjmu evidovaného jako předmět výpočtu sociálních příspěvků příslušnými koeficienty náhrady příjmu a délkou odslouženého období. (Employment in Kazakhstan, 2021)

Jaký bude průměrný příjem v době nezaměstnanost se vypočítá dle výše platu za poslední dva roky zaměstnání. Z platu se totiž odvádí do státního rozpočtu příspěvek na sociální podporu v nezaměstnanosti a v důchodu. Stejný příspěvek, který se počítá z průměrného platu v zemi musí posílat i podnikatelé. Stejně to funguje i v ČR a dalších evropských zemích.

Vše výše uvedené se řídí Zákonem Republiky Kazachstán ze dne 26. prosince 2019 č. 286VI ZRK „o povinném sociálním pojištění“.

Účastník systému povinného sociálního pojištění pobírá sociální dávky v případě ztráty zaměstnání:

- na 1 měsíc – v případě, že na něj byly hrazeny sociální příspěvky od 6 do 12 měsíců;
- na 2 měsíce – v případě, že na něj byly hrazeny sociální příspěvky od 12 do 24 měsíců;
- na 3 měsíce – v případě, že za něj byly odváděny sociální příspěvky od 24 do 36 měsíců;
- po dobu 4 měsíců – v případě, že na něj byly hrazeny sociální příspěvky, od 36 do 48 měsíců;

- po dobu 5 měsíců – v případě, že za něj byly odváděny sociální příspěvky od 48 do 60 měsíců;
- na 6 měsíců – v případě, kdy za něj byly odváděny sociální odvody 60 a více měsíců.

Pasivní politika zaměstnanosti slouží především na podporu obyvatel. Je to především pomoc těm, kteří ztratili zaměstnání jen na okamžik. Pomůže jim ve svízelné finanční situaci a navíc je motivuje, jelikož vidí, že stát si jejich práce váží. Složitá je potom situace pro studenty, kteří nemají nic odpracováno a nepobírají tudíž žádné dávky, dokud si práci nenajdou. I proto v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti existuje tolik programů na podporu absolventů.

Jiný nástroj pasivní politiky zaměstnanosti nevyužívají. Pasivní politika totiž neřeší problém, pouze jej oddaluje.

6 Návrh na změnu politiky zaměstnanosti v návaznosti na pandemii Covid

Během pandemie Covid 19 se samozřejmě zvýšila nezaměstnanost. Hodně firem a podniků zavřeli, snížili výrobu, klesla i spotřebitelská poptávka a nebylo nutné tolik vyrábět. Spousta lidí ztratila zaměstnání alespoň přechodně. V tom jim však pomohla podpora, neboli nástroj pasivní politiky.

Zároveň začátkem roku 2022 propukly v Kazachstánu občanské nepokoje. TO odláká nové investory, kteří chtěli Kazachstánu po krizi pomoc a investovat například do velmi potencionálních oborů jako zdravotnictví a vodohospodářství. Také byly velké plány v oblasti energetiky, která neustále zdražuje. Bohužel, všechny tyto budoucí investice nyní mají nejasný osud a s tím i mnoho nezaměstnaných v Kazachstánu.

6.1 Nedostatky v politice zaměstnanosti

Pasivní nástroje jsou v Kazachstánu podobné jako v jiných zemích světa. V zásadě se jim nedá nic vyčíst. Jediný problém je u absolventů, kteří nemají odpracováno nic a neodvedli prozatím žádné příspěvky do státního rozpočtu. Proto nemají tedy právo na žádnou podporu. Na druhou stranu mohou využít spousty programů vládních a zapojit se jiným způsobem do trhu práce. Nejen že získají určité finance, ale hlavně nedocenitelné zkušenosti a praxi.

Co se týče aktivní politiky zaměstnanosti, jistě by bylo důležité zvýšit propagaci. Mezi Kazachstánci se neví, jak vysoká je podpora v podnikání. Pokud se o to někdo nezačne sám aktivně zabývat, skoro k tomu nemá přístup. Bližší informace se dozví až na úřadu. Proto by bylo vhodné propagovat program na pracovních úřadech, klidně i v televizi či časopisech.

Stejně tak je nutné propagovat programy pro absolventy. Je velmi kladně hodnoceno, jak moc se snaží Kazachstán pomoci mladým absolventům. Na druhou stranu, pokud opět absolvent se aktivně nezajímá o nějaký vládní program, není mu znám. Proto by jistě měla být nějaká přednáška v rámci výuky v posledních ročnících na středních školách. Jistě by mnoho studentů využilo možnost brigád na veřejně prospěšných pracích i dříve. Přednášky by mohli vést i již zaměstnaní studenti v rámci své stáže.

Vláda se snaží neustále implementovat programy, které přinesou dlouhodobá řešení. Upřímně není na jejich postupu moc chyb. Problém je spíš v celkové ekonomice, která velmi kolísá a je hodně náchylná na změny cen surovin, zemědělských produktů, krize. Samozřejmě nyní je největší problém ve státním převratu. Jelikož dochází ke konfliktům mezi civilisty a policisty,

bude zřejmě velmi poškozena důvěra ve vládu a veřejné složky jako celek. Bude nutné nejdříve napravit reputaci a následně navrátit ekonomiku do běžného chodu.

Vláda očividně nemá žádný záložní plán, avšak na druhou stranu, záložní plány pro případ nečekané pandemie viru nebo nečekaných protestů nemá asi žádná světová vláda. Ta by měla ale jednat tak, aby k těmto převratům nedošlo. Samozřejmě epidemii Covid 19 nemohl nikdo ovlivnit, avšak převratu se jistě předcházet dalo.

Nedostatky tedy nejsou tolik v politikách zaměstnanosti, ale v politice jako takové. Vláda by se měla vyvarovat různých korupčních skandálů, ještě více podpořit zahraniční investory, více vyjednávat se zahraničními státy nebo spolky podnikatelů a snažit se co nejvíce rozvinout technologie v rámci země. Kazachstán nedokáže donekonečna podporovat všechny nezaměstnané, na tvorbě míst se musí podílet i zahraniční firmy. A ty naláká pouze stabilní politická situace, menší riziko, výhody ve zdanění a další. Potenciál země jako taková má, tak už ho jenom musí vhodně využít.

6.2 Navrhované změny

V rámci politiky zaměstnanosti není nutné provádět mnoho změn. Bylo by však vhodné zavést několik změn, které ovlivní chod země celoplošně.

Jistě bude nejdříve nutné uklidnit nepokoje. V této oblasti však neexistuje jasné řešení, které by bylo stoprocentně úspěšné. Uklidnění nepokojů může trvat i několik měsíců.

Jelikož má Kazachstán ohromný potenciál, měla by jistě země nějakým způsobem nalákat investory. Jedním ze způsobů je jistě nižší zdanění pro investory. Následuje například příspěvky na zaměstnance, čímž podpoří zahraniční firmy v tom, aby co nejvíce využily místní zaměstnance. Tímto se také zvedne zaměstnanost, a to často velmi výrazně. Další velkou

výhodou je zkvalitnění lidského kapitálu. zahraniční firmy totiž přinesou do země know-how, zaměstnance vyškolí, ti získají nové znalosti a zkušenosti.

Většina firem nejdříve dosadí nejvyšší management ze země původu a také vedoucí pracovníky ve výrobě. Z místních obyvatel většinou najímají dělníky a nižší pozice managementu. Postupem času však zaučí i místní manažery a odborníky a postupně odchází zahraniční pracovníci zpět do své země.

Velmi důležitá je i motivace ve vzdělávání. Pokud budou zaměstnanci dostatečně vzdělání, získají v nové společnosti místo okamžitě. Je také dobré, aby se v zahraničí naučili s novými stroji a poté uplatnili své znalosti na domácím trhu.

Určitě by nebylo vhodné přestávat poskytovat rekvalifikace a také nabídku brigád a veřejně prospěšných či sociálních prací. Je však problém, že vláda jistě aktuálně nemá dostatek financí, aby mohla své obyvatele takto podporovat. Proto je důležité více než kdykoli předtím nalákat hlavně zahraniční investory. Těm by mohla vláda poskytnout své zaměstnance na různé výstavby a jiné manuální práce, které nevyžadují větší odbornost. Zároveň v oblasti sociální péče může například poskytovat z řad studentů nebo nezaměstnaných absolventů výuku nově přichozím rodinám.

Zajisté by nebylo vhodné za aktuální situace ekonomické, politické ani z pohledu zaměstnanosti zvyšovat finanční pomoc v nezaměstnanosti. Hrozí také to, že obyvatelé zleniví, a zrovna nyní země potřebuje co nejvíce podpořit od svých obyvatel.

Z hlediska aktivních nástrojů by jistě bylo vhodné i zahájit nějaký celostátní kurz cizího jazyka, aby mohli zaměstnanci být schopni komunikovat s novými investory v jiném než rodné jazyce. Tento program by mohl být šířen například na internetu, online nebo v televizní stanici. Mohli by ho dělat i dobrovolníci z řad studentů s příslibem odměny finanční, profesní nebo stipendijní.

Jak se uvádí v kapitole předchozí, jistě je velká nabídka z pozice vlády o různých kurzech a pracovních pozicích. Avšak mnoha lidem není známa. Je nutné zvýšit propagaci těchto zaměstnání a příležitostí. Jistě by bylo vhodné i zavést povinnost se nějakého kurzu zúčastnit. Tím se zvýší kvalita lidského kapitálu a také se zajistí jeho aktivita.

Bohužel, v aktuální situaci zemi sužuje nejen covid, ale hlavně protesty, nestabilní politická situace a občanské nepokoje. Nyní má tedy vláda jiné starosti, než nezaměstnanost.

Předpokládá se, že po ukončení nepokojů nezaměstnanost velmi razantně poroste. Bohužel nikdo vládě nedůvěřuje, a tudíž její kroky nepřinesou žádný úspěch.

Nejdříve by tedy vláda měla vyřešit nepokoje. Následně se snažit co nejvíce podpořit zahraniční investice. Další peníze by měli být investovány do vzdělávání a jazykové

vybavenosti zaměstnanců. Postupně by mohla vláda zavádět již přijatá opatření a obnovovat programy.

Závěr

Nezaměstnanost je v Kazachstánu problémem již od dob Sovětského svazu. Pouze v době Sovětského svazu se o nezaměstnanosti nemluvalo, většinou lidé dostali nějakou práci od státu, jenom aby nesnižovali morálku a aby měli všichni stejný přístup. Ještě několik let po pádu SSSR nevěděly úřady, jak zaznamenávat nezaměstnanost, a tudíž v té době také nejsou žádné statistiky. Poté se až kolem roku 2000 začínají objevovat záznamy o počtu nezaměstnaných, které byly poměrně velké.

Kazachstán je však v posledních letech považován za velmi perspektivní republiku. Je zde mnoho prostoru pro investice, a to do velmi perspektivních oborů jako zemědělství a jeho modernizace, vodohospodářství, energetika a doprava. Navíc vláda se hodně snaží o podporu investic, zvyhodňuje daně, zprostředkovává komunikaci s lokálními firmami a spotřebiteli. Pokud jste investoři začnou stavět vlastní podniky a továrny, je možné, že vznikne spousta nových pracovních míst.

Co se týče vývoje nezaměstnanost, docházelo k obrovskému kolísání. Většinou odpovídalo kolísání nezaměstnanosti ve světě, tedy velký propad byl zaznamenán v období finanční krize 2008 a také v období covidu. Avšak nezaměstnanost nevzrostla tak radikálně. Velmi radikální nárůst byl zaznamenán na začátku republiky Kazachstán, kdy byl způsoben především nesrovnalostmi v evidenci. Od tohoto skoku, který byl zaznamenán před rokem 2000, neustále pomalu ale jistě klesá. Někdy sice meziročně vzroste, ale stále se nedostala na historické maximum ze začátku evidence. Maximální nezaměstnanost byla kolem 13 %. Od té doby klesala až do roku 2020, kdy se držela na 6 %. Po první vlně covidu se zvedla na 7 %. Momentálně neexistují žádné statistiky, jelikož Kazachstán nyní řeší jiné občanské problémy než nezaměstnanost. Dá se ale předpokládat, že opět poroste, protože se sníží zahraniční investice a možná i do budoucna se budou snižovat. Kazachstán kvůli politickým nepokojům již není tak atraktivní.

Velkým problémem byla hlavně nezaměstnanost mladých. Ta by se však mohla právě zahraničními investory vyřešit. Mnoho studentů využívá programu pro vycestování za cílem studia do jiných zemí. Poté je zde však podmínka návratu do Kazachstánu, kde musí několik let pracovat. Avšak není dáno, v jaké firmě musí pracovat, pouze musí přispívat do kazachstánského HDP. Jelikož tito studenti jsou velmi často vzděláni o moderních

technologiích a také umí cizí jazyk, právě oni najdou velmi často práci v zahraničních firmách, které hledají někoho, kdo již rozumí západním technologiím.

Navíc velmi často mohou zastávat i vyšší pozice manažerské, jelikož umí jazyka mohou komunikovat nejen se zaměstnanci, ale i se zahraniční mateřskou firmou.

Co se týče nástrojů politiky zaměstnanosti, pasivní nástroje mají podobné jako ostatní státy. Nemají nijak vysoké podpory v nezaměstnanosti. Naopak se snaží nezaměstnané motivovat k práci, podpořit je v sebezdokonalování. Existuje mnoho programů, které jsou dostupné pro všechny zaregistrované u úřadu práce.

Je zde mnoho programů pro nezaměstnané, ale i pro studenty a absolventy. Mohou se zúčastnit různých sociálních prací nebo projektů, které jim přinesou především zkušenosti, které se dobře vyjímají v životopise. Dále mohou využít stáží ve firmách nebo zaučovacích programů. Dále mohou postoupit i rekvalifikační kurzy a různá školení.

Politice zaměstnanosti tedy chybí jediná věc, a to dobrá propagace. Bohužel pokrytí internetem není prozatím úplné nebo alespoň na úrovni jiných států jako v Evropě. Proto bohužel šíření informací je složitější. Také mnoho obyvatel žije na vesnicích a nemají žádnou možnost dozvědět se o službách, které nabízejí úřady v hlavním městě. Doporučení je tedy zaměřit se ne tolik na zdokonalení samotné politiky zaměstnanosti, ale na zdokonalení její propagace. Bylo by vhodné založit pobočky v menších městech, propagovat programy i v novinách a televizích. Samozřejmě je vhodné pro mladé nezaměstnané zlepšit reklamu na internetu a sociálních sítích.

Celkově nezaměstnanost není rozhodně na nijak hroživé úrovni a drží se poměrně stabilně. Politika je vhodná, potřeba jsou jen mírné úpravy. Avšak bohužel po nepokojích na začátku roku 2022 nemůže nikdo odhadovat, jaký dopad Kazachstán zažije. Zda budou i nadále zahraniční firmy ochotné investovat do této země, zda stávající investoři neodejdou, zda neodejdou i někteří obyvatelé.

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

BROŽOVÁ, D. VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE. Kapitoly z ekonomie trhů práce. Praha: Oeconomica, 2012. ISBN 978-80-245-1880-0.

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanosti*. 2013. ISBN 978-80-247-4282-3

JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta, 1999. ISBN 80-7079-635-9.

MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie - učebnice základního kurzu*. 11.vydání. Melandrium, 2009. ISBN 978-80-86175-70-6.

MAREŠ, P. SIROVÁTKA, T. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. ISBN 80-86429-08-3.

POŠTA, V. MACÁKOVÁ, L. PAVELKA, T. *Strukturální míra nezaměstnanosti v ČR*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-296-3.

POŠTA, Vít. *Strukturální míra nezaměstnanosti v ČR*. Management press, 2015. ISBN 9788072612963.

REICHEL, Jiří. *Význam vzdělávání dospělých*. Čtvrtletník pro vzdělávání dospělých - Andragogika. č. 3/2006. ISSN 1211-6378.

SHILLER, Robert. *Market Volatility*. Yale, 1992. ISBN 9780262691512.

SIMON, C. *Frictional Unemployment and the Role of Industrial Diversity*. 1988.

ŠVEC, Marek. *Odborová organizácia*. 2020. ISBN 978-80-571-0235-9.

Elektronické zdroje:

BRÜGGER, Beatrix. Does Culture Affect Unemployment? Evidence from the Röstigraben. *Discussion paper series* [online]. 2009 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://ftp.iza.org/dp4283.pdf>

Covid 19 v datech. *O koronaviru* [online]. 2020 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.okoronaviru.cz/historie-pandemii/>

Covid live. *Worldometer* [online]. 2021 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

Dohoda o posíleném partnerství a spolupráci mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné straně a Republikou Kazachstán na straně druhé. In: . EU, 2015. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:22016A0204>

Employment in Kazakhstan. *E-gov* [online]. 2021, 2021 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://egov.kz/cms/en/articles/job_search/trudoustroystvo-v-kazahstane

ILO: International Labour Organization [online]. GENEVA [cit. 2021-9-13]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>

Kazakhstan Trade. *WB* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot>

Kazakhstan Unemployment rate. *Macrotrends* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/KAZ/kazakhstan/unemployment-rate>

Kazakhstan unemployment rate. *Statista* [online]. 2020 [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/436179/unemployment-rate-in-kazakhstan>

Kazachstán zvyšuje investice do vodohospodářství. *Kurzy.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/568519-kazachstan-zvysuje-investice-do-vodohospodarstvi/>

Kazakhstan. *OECD* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/>

Kazakhstan: Authorities announce tightening of international entry restrictions due to Omicron COVID-19 variant from Dec. 3 /update 50. *Crisis 24* [online]. 12.12.2021 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://crisis24.garda.com/alerts/2021/11/kazakhstan-authorities-announce-tightening-of-international-entry-restrictions-due-to-omicron-covid-19-variant-from-dec-3-update-50>

Kazakhstan: Unemployment rate from 1999 to 2020. *Statista* [online]. 2022 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/436179/unemployment-rate-in-kazakhstan/>

Kazakhstan - Forming the Modern Nation. *countrystudies.us* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné online: <http://countrystudies.us/kazakhstan/3.htm>

KENNES, John. Underemployment, on-the-job search, and the Beveridge curve. *Economics Letters*. 2006-05-01, roč. 91, čís. 2, s. 167–172. [Dostupné online](#) [cit. 2017-01-27]. [DOI 10.1016/j.econlet.2005.09.007](#).

MOSKOFF, William. *Unemployment in the Soviet Union* [online]. Moscow: Lake Forest College, 1992 [cit. 2021-10-27].

NEKOLOVÁ, Markéta. *POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI: Bílá kniha ČSSD*. Praha, 2013. Dostupné z: <https://adoc.pub/politika-zamstnanosti-1-bila-kniha-ssd-marketa-nekolova-mart.html>

Nelson, Edward. *Milton Friedman and Economic Debate in the United States, 1932–1972, Volume 2*, Chicago: University of Chicago Press, 2020. <https://doi.org/10.7208/9780226684925>

OECD Data: Unemployment rate [online]. New York, 2020 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

RAUCH, James E. Unemployment: An advanced economy problem?. *VoxDex* [online]. 2018 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://voxdev.org/topic/labour-markets-migration/unemployment-advanced-economy-problem>

REY, Diego a Lucio BOCCARO. *Institutional Determinants of Unemployment in OECD Countries: Does the Deregulatory View Hold Water?* [online]. 2016 [cit. 2021-9-20]. Dostupné z: <file:///C:/Users/admin/AppData/Local/Temp/unemployment-11-06.pdf>

ROSER, Max. Employment in Agriculture. *Our World Data* [online]. 2019 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/employment-in-agriculture>

STAFF, Investopedia. Cyclical Unemployment. *Investopedia*. 2003-11-19.[cit. 2021-20-09]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/c/cyclicalunemployment.asp>

Sub-Saharan Africa Unemployment Rate 1991-2022. *Macrotrends* [online]. 2021 [cit.2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/SSF/sub-saharan-africa/unemployment-rate>

The Forgotten Famine. *RadioFreeEurope/RadioLiberty* [online]. [cit. 2022-01-23]. <https://www.rferl.org/a/1079304.html>).

The lazy map of the world: Laziest 20 nations are named and shamed with the UK in the top third of the worst performers. *Mail online* [online]. 2020 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/health/article-6133535/The-20-laziest-nations-world.html>

Trh práce. *Miras* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.miras.cz/seminarky/mikroekonomie-n11-trh-prace.php>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1. Nabídka práce

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2015-2018 ... Error! Bookmark not defined.

Tabulka 2 Složení HDP29

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Míra nezaměstnanosti v Kazachstánu v procentech v letech 1999-202233

Graf 2 Parametry státního rozpočtu Kazachstánu v letech 2016–2020.....36

Graf 3 Dynamika směnného kurzu kazašského tenge vůči dolaru37

Graf 4 Míra nezaměstnanosti v Kazachstánu v letech 2018-202141

